

Alcumena

Pismo Interdyscyplinarne | Interdisciplinary Journal

1(21)/2025

www.alcumena.fundacjapsc.pl

Gdynia 2025

Redakcja

Redaktor Naczelny

Paweł Kusiak

Z-ca Redaktora Naczelnego

Łukasz Wyszynski

Sekretarz Redakcji

Tomasz Dranicki

Członkowie

Krzysztof Chmielewski

Gracjana Dutkiewicz

Klaudia Głowacka

Magdalena Papke

Bartosz Nieścior

Teresa Usewicz

Dominika Wyszynska

Wydawca:

Fundacja PSC

ul. Helska 8

81-058 Gdynia

KRS: 0000341169

REGON: 220899728

NIP: 958-16-24-510

www.fundacjapsc.pl

Redakcja i skład techniczny:

Tomasz Dranicki

Projekt okładki:

Paweł Kusiak

Licencja publikacji:

Uznanie autorstwa - Na tych samych warunkach 4.0 Międzynarodowe (CC BY-SA 4.0)

Link do licencji - <https://creativecommons.org/licenses/by-sa/4.0/deed.pl>

Spis treści

MISCELLANEA

- 5 ***Kamil Wroński***
Wizerunek Anny Bryłki na oficjalnym kanale Konfederacji Wolność i Niepodległość w serwisie YouTube (2019-2024)
- 25 ***Karol Starowicz***
Doktryna nuklearna Koreańskiej Republiki Ludowo-Demokratycznej pod rządami Kim Dzong-Una

RECENZJE

- 45 ***Krzysztof Chmielewski***
Jakko Stenros, Markus Montola, *The Rule Book. The Building Blocks of Games*, MIT Press, Cambridge (MA) - London 2024.

Wizerunek Anny Bryłki na oficjalnym kanale Konfederacji Wolność i Niepodległość w serwisie YouTube (2019–2024)

The Image of Anna Bryłka on the Official

Konfederacja Wolność i Niepodległość YouTube Channel (2019–2024)

Kamil Wroński

ORCID: 0000-0003-0095-0762

e-mail: kamil.wronski@mail.umcs.pl

Uniwersytet Marii Curie-Skłodowskiej w Lublinie

Anna Bryłka recorded an excellent result in the 2024 elections and won a seat in the European Parliament, becoming in a short time one of the most popular politicians of the Konfederacja Wolność i Niepodległość party. The aim of the qualitative content analysis was to analyze the image created by the politician in recent years on the basis of videos published by the Konfederacja party on YouTube. Confirmed research confirmed that Anna Bryłka has created her image as an 'expert' in matters related to agriculture and the European Union and as an 'ordinary person' coming from the countryside and understanding the problems of ordinary people.

Key words: Anna Bryłka, Konfederacja, European Union, agriculture, woman, image.

Wstęp

Partia Konfederacja Wolność i Niepodległość w roku 2019 w wyborach do Sejmu RP uzyskała wynik wyborczy na poziomie 6,81 proc. który umożliwił jej wprowadzenie do Sejmu jedenastu posłów (Państwowa Komisja Wyborcza, 2019). Do kampanii wyborczej w 2023 roku partia podchodziła z oczekiwaniami dotyczącymi przekroczenia 10 proc., a jednak uzyskała 7,16 proc., co odebrano jako rozczarowanie. Nominalnie jeśli chodzi o liczbę głosów, to Konfederacja zdobyła ich więcej niż w latach poprzednich, a ponadto powiększyła swoją reprezentację w Sejmie RP z 11 do 18 posłów (Państwowa Komisja Wyborcza, 2023). Należy zauważyć, że istotny wpływ na przekazy partii miała Anna Bryłka, która pełniła funkcję sekretarza, a następnie wiceprezesa Ruchu Narodowego (partii wchodzącej w skład Konfederacji), rzecznika kandydata na prezydenta Krzysztofa Bosaka w 2020 roku oraz rzecznika samej Konfederacji do grudnia 2023 roku (Mamprawowiedziec.pl, 2024). Warto także zauważyć, że Anna Bryłka czterokrotnie startowała z ramienia Konfederacji w ogólnokrajowych wyborach (dwukrotnie do PE w 2019 i 2023 roku oraz dwukrotnie do Parlamentu RP w 2019 i 2024). W 2024 roku uzyskała mandat do PE (Państwowa Komisja Wyborcza, 2024)

W artykule zastosowano jakościową analizę zawartości treści, która pozwoliła opisać wizerunek Anny Bryłki w latach 2019-2024 w publikowanych filmach na oficjalnej stronie Konfederacji w serwisie YouTube. Wybrany przedział czasowy został dobrany w sposób celowy. W 2019 roku partia Konfederacja opublikowała pierwszy film w serwisie YouTube, którego celem była budowa wizerunku ugrupowania i tworzenie strategii komunikacyjnej. Datą graniczną analizy jest 9 czerwca 2024 roku, a więc dzień wyborów PE, w których Anna Bryłka uzyskała swój największy sukces. W pracy opisano, jak wizerunek Anny Bryłki był kształtowany przed jej sukcesem wyborczym i objęciem mandatu posłanki do Parlamentu Europejskiego w 2024 roku. Przyjęty okres badawczy tworzy spójną i logiczną całość, pokazującą ewolucję wizerunku w kontekście budowania rozpoznawalności oraz zdobywania zaufania elektoratu. Za materiał analizy uznano filmy, w których główną osobą, która się wypowiadała, była Anna Bryłka. W ten sposób zidentyfikowano 58 filmów, które stały się przedmiotem badań. Wszystkie nagrania obejrzano oraz dokonano ich transkrypcji za pomocą narzędzia ChatTube. Analizowano zarówno treści werbalne, jak i kontekst wizualny materiałów, co pozwoliło na uchwycenie zróżnicowanych aspektów kreowanego wizerunku. W praktyce badawczej na podstawie klasyfikacji Serge'a Albaudy ustalono, jaki typ wizerunku politycznego – ekspert, zwykły człowiek, czy inny – był reprezentowany przez Annę Bryłkę. Zastosowano

również analizę filmów pod kątem opisanych w części teoretycznej pięciu komponentów wizerunkowych: emocji, komponentów społecznych, kompetencji, komponentów programowych oraz nowych wartości, zgodnie z założeniami teorii wizerunku politycznego. Analiza została przeprowadzona w sposób systematyczny i obiektywny, zgodnie z wytycznymi metodologii jakościowej analizy zawartości, co zapewnia wiarygodność i rzetelność uzyskanych wyników

Definicję analizy zawartości do polskiej literatury przedmiotu wprowadził Walery Pisarek: „Analiza zawartości jest zespołem różnych technik systematycznych badania strumieni lub zbiorów przekazów, polegającym na możliwie obiektywnym wyróżnieniu i identyfikowaniu ich możliwie jednoznacznie skonkretyzowanych, formalnych lub treściowych elementów i głównie na porównawczym wnioskowaniu, a zmierzającym przez poznanie zawartości przekazów do poznania innych elementów i uwarunkowań procesu komunikacyjnego” (Pisarek, 1983). Roger R. Wimmer i Joseph R. Dominick definiowali jakościową analizę zawartości jako „wszelką systematyczną procedurę, mającą na celu zbadanie treści zapisanej informacji” (Wimmer, Dominick, 2008).

Celem artykułu było opisanie wizerunku Anny Bryłki i ustalenie, jaki typ wizerunku reprezentowała polityczka. Hipoteza badawcza ujęta w pracy brzmi: Anna Bryłka w filmach publikowanych w serwisie YouTube wykreowała swój wizerunek jako „eksperta” w sprawach związanych z rolnictwem i Unią Europejską oraz jako „zwykłego człowieka”, pochodzącego ze wsi i rozumiejącego problemy zwykłych ludzi.

Nie bez przyczyny wybrano oficjalny kanał YouTube Konfederacji jako główny przedmiot analizy. Należy bowiem zauważyć, że serwis ten stał się jednym z najistotniejszych mediów partii Konfederacja do komunikacji z odbiorcami. Nadawanie komunikatów właśnie na YouTube umożliwiło partii docieranie do szerokiego grona elektoratu z pominięciem mediów głównego nurtu. YouTube jako medium audiowizualne oferuje unikalne możliwości dotyczące kreacji wizerunku politycznego, tym bardziej że pozwala partii politycznej na całkowitą kontrolę nad przekazem. Publikowane materiały oddziałują w silny perswazyjny sposób na odbiorcę zarówno pod kątem dźwięku jak i obrazu, co pozwala na lepsze utrwalenie w pamięci kluczowych komunikatów. W kontekście rosnącej dominacji treści wizualnych i audiowizualnych w przestrzeni cyfrowej (Brzeziński i in., 2016) jednocześnie zauważyć należy, że chociaż YouTube może przyczyniać się do zwiększania popularności konkretnego polityka, to popularność w serwisie nie przekłada się bezpośrednio na zysk wyborczy. Z badań Piotra Jaworowicza wynika bowiem, że fakt oglądania materiałów nie zawsze przekłada się bezpośrednio na akt wyborczy w postaci oddania głosu na konkretnego polityka (Jaworowicz 2016).

W pierwszej części teoretycznej omówiono istotne zagadnienia związane z wizerunkiem, definicją, typami i jego komponentami. W drugiej części empirycznej na podstawie filmów w serwisie YouTube opisano wizerunek Anny Bryłki. Tekst wieńczy zakończenie.

Definiowanie wizerunku

Najkrótsza definicja wizerunku brzmi: „zespół cech, jakie zdaniem odbiorcy dany podmiot posiada” (Dobek-Ostrowska, 2005). Anthony Davis zwrócił uwagę, że „wizerunek to intelektualna lub zmysłowa interpretacja osoby lub przedmiotu wzbogacona jeszcze o własne cechy jednostki osobowej, w umyśle której ten wizerunek powstaje” (Sears, i in., 2008). Autorzy prac naukowych w zakresie definicji wizerunku zwrócili uwagę na podobieństwo polityka do marketingowej kreacji produktu. W tym więc ujęciu wizerunek ma być „kompromisem między rzeczywistością zastaną a przyszłością wyobrażoną, powinien promować produkt i budzić zaufanie odbiorców” (Cichosz, 2005).

Badacze zauważyli, że wizerunek w przestrzeni publicznej składa się z kilku elementów: „sposób uprawiania działalności, wygląd zewnętrzny i kompetencje komunikacyjne, (na które składają się sposób mówienia, ton głosu), umiejętność występów publicznych, czy odporność na stres”. Autorzy prac naukowych wskazują ponadto, że na wizerunek polityka wpływa także pochodzenie geograficzne, zawód, poglądy religijne, narodowość, wykształcenie oraz orientacja seksualna (Jeziński, 2004).

Serge Albauy przedstawił interesującą klasyfikację typów wizerunku politycznego. Badacz wyróżnił:

- Herosów – czyli osoby charyzmatyczne, które są zdecydowane, charyzmatyczne i często w sposób autorytarny podejmują decyzje.
- Zwykłych ludzi – osoby podkreślające swoje pochodzenie z ludu i brak dystansu z potencjalnymi wyborcami.
- Amantów – najczęściej zalicza się do nich osoby młode, które przyciągają elektorat swoją atrakcyjnością i nietuzinkowym dynamizmem.
- Ojców – postacie, które w sposób protekcyjny traktują wyborców. Cechuje ich mądrość i odpowiedzialność.
- Ekspertów – w sposób pogłębiony analizują rzeczywistość w celu znalezienia rozwiązań problemów gospodarczych i społecznych. W swoich prognozach starają się być wiarygodni, skrupulatni oraz rzetelni (Jeziński, 2004).

Marek Jeziński wyróżnił dodatkowo inne typy wizerunku politycznego takie jak błazen (bawi potencjalnych wyborców swoim nieodpowiedzialnym zachowaniem), luzak (podchodzi do rywalizacji politycznej w sposób ironiczny, często decyduje się na żarty i kąśliwe uwagi), szarak (niewyróżniający się i nieznan), ekscentryk (ogniskujący uwagę widzów, dzięki swojemu zachowaniu) oraz kompetentny lider (Jeziński, 2004).

Marzena Cichosz, nawiązując do teorii zachowań wyborczych Bernarda Newmana, stworzyła pięcioelementowy zestaw komponentów wizerunkowych polityka, na który złożyły się: emocje (czyli odczucia, jakie polityk wzbudza w elektoracie), komponenty społeczne (relacje aktora politycznego z grupą społeczną), kompetencje (takie jak wykształcenie, znajomość, języków, doświadczenie), komponenty programowe (deklaracje programowe i ideologiczne), nowe wartości (świeżość polityka) (Zaręba, 2011).

Wizerunek jest produktem politycznym, który co prawda jest dostosowany do potrzeb odbiorców, ale także powinien łączyć się z cechami osobowymi kandydata, aby ten zachował swoją autentyczność. Sam zaś wizerunek jest konstrukcją wielowarstwową, na którą wpływ wywiera wiele czynników (Clunie, Psarras, 2016). Należy zauważyć, że o wizerunek polityka dba on sam, ale nie tylko on. Za kreowanie pożądanego przez potencjalnych wyborców wizerunku politycznego odpowiada sztab wyborczy. Szerzej o roli sztabów wyborczych w kampanii pisała Bogusława Dobek-Ostrowska (Dobek-Ostrowska, 2005). Warto zauważyć, że w dobie XXI wieku wykreować pozytywny wizerunek konkretnego polityka jest znacznie łatwiej, niż to było w poprzednich dekadach (Pain i in., 2014). Mniejsze jest bowiem znaczenie osobowości kandydata, a większe wykorzystanie usług specjalistów odpowiedzialnych za profesjonalne zarządzanie wizerunkiem, „przykrycia” cech niepożądanych i ekspozycja tych najważniejszych z punktu widzenia sukcesu wyborczego. Sam proces „zarządzania wizerunkiem” jest w literaturze przedmiotu definiowany jako: „zestaw działań związanych z procesem komunikacji w konkretnym kontekście społecznym, obejmujący planowanie, organizowanie, kierowanie i kontrolowanie tego procesu z zamiarem osiągnięcia celów organizacji, którym w przypadku zarządzania wizerunkiem byłoby osiągnięcie pożądanego wizerunku” (Adamus-Matuszyńska, Dzik, 2017).

W tym aspekcie istotną rolę odgrywa wykorzystanie przez polityków internetu, a przede wszystkim mediów społecznościowych, które stają się narzędziem autopromocji polityków i walki politycznej. Małgorzata Adamik-Szysiak zauważyła, że moż-

na mówić o zjawisku zwanym *social media marketing*, które na gruncie politycznym oznacza marketingowe wykorzystanie mediów społecznościowych w celu wywołania wrażenia bezpośredniego kontaktu z wyborcą, a następnie wykreowania oczekiwanego wizerunku politycznego oraz stymulowania internauty do reakcji i zaangażowania (Adamik-Szysiak, 2014). Celem budowania wizerunku politycznego jest natomiast generowanie, utrzymanie, wyostrenie i wzmocnienie pozytywnego odbioru wśród obywateli, co ma na celu wpływać na ich postawy i decyzje polityczne (Adamik-Szysiak, 2023).

Warto w tym kontekście zwrócić uwagę na budowanie pozytywnego wizerunku w serwisie YouTube. Platforma pozwala politykom na omijanie tradycyjnych mediów i kreowanie własnej narracji, w której samodzielnie decydują o treści i formie przekazu. Ponadto, własna strona w serwisie YouTube pełni rolę internetowej telewizji, która umożliwia przekazania więcej informacji niż zwykły tekst oraz pozwala podtrzymać zaangażowanie odbiorców dzięki elementom wizualnym (Majorek, 2015). YouTube jawi się jako szczególnie skuteczne narzędzie komunikacji politycznej, zdolne do angażowania odbiorców na większym poziomie niż tradycyjne formy komunikatu. Specyfika YouTube jako medium służącego do skutecznego kreowania wizerunku polega na połączeniu formatu audiowizualnego z elementami platform społecznościowych. Jedną z kluczowych cech twórców, którzy osiągają sukces w mediach społecznościowych, w tym także na YouTube jest autentyczność. Pojęcie to nie należy rozumieć tylko jako „bycie sobą”, lecz szerzej jako subiektywne przekonanie odbiorcy o naturalności, szczerości i prawdziwości nadawcy. Taką autentyczność można więc zdefiniować jako wrażenie szczerości, prawdziwości i naturalności, które kreowane jest między nadawcą i odbiorcą komunikatu (Enli, 2015). Taką autentyczność można osiągnąć poprzez kreowanie spójnego wizerunku przez konkretnego polityka.

Należy również zauważyć, że partie polityczne coraz częściej traktują YouTube jako strategiczne narzędzie komunikacji i budowania tożsamości marki politycznej. Nagrania bardziej utrwalają się w pamięci odbiorców niż post czy zdjęcie, stąd tak istotne wykorzystanie właśnie serwisu YouTube w komunikacji politycznej. Małgorzata Adamik-Szysiak przeanalizowała wykorzystanie serwisu YouTube przez partie polityczne przed wyborami do Parlamentu Europejskiego w 2019 roku. Z przeprowadzonych przez nią badań wynika, że w analizowanym okresie treści wideo publikowane przez ugrupowania polityczne miały charakter informacyjno-perswazyjny. Udostępniane nagrania służyły wówczas zaprezentowaniu wizerunku polityków oraz uwypuklenia treści programowych. Badania te potwierdziły więc, że serwis jest nie tylko miejscem dystrybucji materiałów, ale pozwala na kształtowanie agendy poli-

tycznej i umożliwia kreowanie wizerunku. Pełni tym samym funkcje promocyjne, perswazyjne oraz archiwizujące (Szysiak, 2019). Warto nadmienić, że komunikacyjny sukces w wykorzystaniu serwisu odnieśli Krzysztof Bosak i Sławomir Mentzen, który w ramach podcastu „Bosak&Mentzen” w interesujący sposób komentowali rzeczywistość polityczną. Twórcy połączyli interesującą treść i formę oraz wyszli poza schemat tradycyjnego polityka, budując tym samym bliskość z odbiorcą (Wroński, 2024a).

Kształtowanie wizerunku Anny Bryłki

Anna Bryłka przyszła na świat w Kole w dniu 1 września 1990 roku. Ukończyła prawo i historię na Uniwersytecie Adama Mickiewicza w Poznaniu, a następnie stosunki międzynarodowe na Uniwersytecie Warszawskim. Jest również absolwentką studiów podyplomowych z zakresu handlu zagranicznego w Szkole Głównej Handlowej w Warszawie. Bryłka wykonywała zawód rolniczki, pracując w rodzinnym gospodarstwie, gdzie zajmowała się hodowlą bydła mlecznego (Waloch, 2024). Politycznie związana jest z Ruchem Narodowym, w którym sprawowała funkcję sekretarza, a następnie wiceprezesa. Pełniła też funkcję rzecznika Konfederacji (Mamprawo-wiedzieć.pl, 2024). Należy zauważyć, że jej konserwatywne poglądy ukształtowało religijne wychowanie i edukacja w katolickiej szkole, gdzie pielęgnowano tradycyjne wartości (Nyczka, 2023).

Rola Anny Bryłki w przypadku narracji kreowanej przez partię Konfederację rosła na przestrzeni lat przechodząc szczeble kariery od podrzędnych stanowisk (szarak) do roli eksperta, co widać na przykładzie filmów publikowanych przez partię w serwisie YouTube. Początkowo Anna Bryłka nie zabierała głosu w publikowanych materiałach przed kampanią do PE w 2019 roku i do Sejmu i Senatu RP w tym samym roku. Pojawiała się jednak w spotach wyborczych partii i w czasie konferencji prasowych (Konfederacja, 2019). Rosnącą obecność Anny Bryłki w mediach można było zauważyć w 2020 roku, gdy pełniła rolę rzeczniczki prasowej kandydata na prezydenta Krzysztofa Bosaka. Wtedy jednak jej wizerunek należało określić jako „szaraka”, gdyż nie była główną osobą występującą w filmach. W czasie kampanii wyborczej Bosaka Bryłka zapowiadała wystąpienia kandydata na prezydenta i informowała, na jakie tematy będzie wypowiadać się on wypowiadać (Konfederacja, 2020a). Pierwszy film, na którym kandydatka partii zabierała głos i zdecydowanie zaprezentowała się jako „ekspert”, został opublikowany 9 października 2020 roku, w którym wypowiadała się na temat odszkodowań dla rolników. Było to nagranie z cyklu „Studio Konfедера-

cji”, w którym debiutowała Anna Bryłka w towarzystwie redaktora Michała Jelonka. Pojawiła się także w następnych programach, gdzie komentowała sprawy związane między innymi z rolnictwem i Unią Europejską (Konfederacja, 2020b).

W latach 2021-2022 działaczka Konfederacji wypowiadała się w publikowanych filmach jako ekspertka, a od 2022 roku prowadziła własny cykl przed kamerą, gdzie komentowała sprawy związane z funkcjonowaniem Unii Europejskiej oraz podejmowała tematy: Krajowego Planu Odbudowy (KPO), polityki zagranicznej, polityki energetycznej i rolnictwa. Rządziej, zabierała głos w sprawie polityki klimatycznej i lasów. Początkowo, film z komentarzem Anny Bryłki był publikowany raz w miesiącu. W 2023 roku regularnie pojawiały się nagrania z jej udziałem, co było związane z intensyfikacją działań komunikacyjnych partii. Zazwyczaj w każdym miesiącu pojawiało się 2 lub 3 filmy z autorskimi komentarzami Anny Bryłki. Filmy te były publikowane do końca 2023 roku. Najwięcej wyświetleń z tego okresu odnotowało jednak nagranie, w którym Bryłka w ramach komentarza omawiała wywiad Jarosława Kaczyńskiego i demaskowała hipokryzję polityków Prawa i Sprawiedliwości. Film zanotował ponad 27 tys. wyświetleń (Konfederacja, 2023a). W 2024 roku Anna Bryłka prowadziła natomiast swój nowy cykl „Studio Wolna Europa” (Konfederacja, 2024a), w ramach którego szczegółowo omawiano zagadnienia związane z funkcjonowaniem Unii Europejskiej. Polityczka w tym cyklu wypowiadała się sama, bądź zapraszała innych polityków partii, albo przedstawicieli konkretnych branż. Najwięcej wyświetleń, jeśli chodzi o materiały z 2024 roku, odnotował film (45 tys.), w którym polityczka rozmawiała ze Stanisławem Derehajło na tematy związane ze wpływem regulacji unijnych na rolnictwo w Polsce. Wynikało to jednak przede wszystkim z popularności Stanisława Derehajły, który startował z list Konfederacji, ale znany był szerszej publiczności jako bohater z memów pod hasłem „Pan Areczek” (Konfederacja, 2024b).

Anna Bryłka w prezentowanych tematach skupiała się przede wszystkim na Unii Europejskiej i regulacjach unijnych w kontekście zmian w Polsce. Warto zauważyć, że jako ekspert nie tylko krytykowała rozwiązania, które były wprowadzane w UE, ale także szczególnie omawiała same tematy w merytoryczny, ale przystępny dla odbiorcy sposób. Bryłka nie tylko relacjonowała planowane zmiany w Unii Europejskiej, ale także decydowała się na wyczerpujące analizy np. w kontekście praworządności (Konfederacja, 2020c), Krajowego Planu Odbudowy (Konfederacja, 2022a), ETS2 (Konfederacja, 2023b) i innych przepisów unijnych (Konfederacja, 2022b), które bezpośrednio wpływały na kształt prawa w Polsce. W publikowanych filmach Anna

Bryłka nie opowiadała się jednoznacznie za wyjściem Polski z Unii Europejskiej, lecz prezentowała zarówno argumenty za opuszczeniem Unii, jak i przeciwko takiemu rozwiązaniu. Wśród argumentów za wyjściem z UE, Bryłka wymieniała: obronę suwerenności Polski, ograniczenie składek i możliwość zawarcia alternatywnych umów. Za pozostaniem w Unii Europejskiej w jej ocenie świadczyły korzyści ekonomiczne i np. wsparcie finansowe przez UE wielu obszarów np. rolnictwa oraz swobodny przepływ towarów i usług (Konfederacja, 2020d).

W udzielanych wywiadach medialnych na przełomie lat jej stanowisko w sprawie Polexitu (czyli opuszczeniu przez Polskę struktur UE) ewoluowało. Jeszcze w marcu 2019 roku jako członkini Ruchu Narodowego jednoznacznie twierdziła, że „Ruch Narodowy przeprowadzi Polexit nawet w wariacie, któremu przeciwni będą Polacy”, twierdząc, że UE szkodzi Polakom (Wnet.fm, 2019). W 2019 roku była jedną z autorek programu Ruchu Narodowego pt: „#Polexit. Bezpieczne wyjście awaryjne” (Ruch Narodowy, 2019). W kolejnych natomiast latach polityczka mówiła, że Polska nie jest obecnie gotowa wyjść z UE, ale „dociskana” przez dziennikarzy, twierdziła jednocześnie, że ona sama w przypadku referendum zagłosowałaby za wyjściem z tej organizacji (Rp.pl, 2024).

Anna Bryłka uważała, że punktu widzenia interesów Polski szkodliwa dla państwa jest „solidarność energetyczna UE”, krytycznie oceniała również Nord Stream 1 i Nord Stream 2. Polityczka nagłaśniała także na niebezpieczeństwa związane z realizacją Europejskiego Zielonego Ładu, który według niej może prowadzić do osłabienia konkurencyjności gospodarczej w UE (Konfederacja, 2022c). Istotnymi tematami poruszonymi już w trakcie kampanii do PE była polityka migracyjna i mechanizm relokacji imigrantów (Konfederacja, 2024c) oraz krytyka polityki klimatycznej. Należy zauważyć, że polityczka podkreślała szkodliwość europejskich regulacji dotyczących środowiska i imigracji, ostrzegając przed ich negatywnym wpływem na Polskę (Konfederacja, 2024d).

Warto także zwrócić uwagę, że strategia komunikacyjna, kreowana przez Annę Bryłkę, była zgodna z narracją tworzoną przez Konfederację. Marcin Kosman w artykule *Influence of American Political Culture on Polish Political Discourse. The Case of the 2019–2020 Presidential Primaries of the Confederation Liberty and Independence* opublikowanym w czasopiśmie „Alcumena” zauważył bowiem, że już w 2019 roku partia w strategii komunikacyjnej członkowie partii jako wroga wskazywali właśnie między innymi Unię Europejską i przestrzegali przed propagowanymi przez nią „antywartościami” (Kosman, 2023). W kontekście narracji kreowanej przez

partię Konfederacja w temacie UE Anna Bryłka nadawała natomiast całej narracji ekspercki ton, poprzez zwracanie uwagi na szczegółowe ramy prawne i rozwiązania, które nie były zgodne z interesem Polski. Taki sposób prezentacji podkreślał jej kompetencje jeśli chodzi o znajomości prawa unijnego, a ponadto budował wizerunek całego ugrupowania jako kompetentnego.

Drugim istotnym tematem, w zakresie którego Anna Bryłka się wypowiadała, było rolnictwo. Wtedy jej wizerunek był połączeniem typu „eksperta” i „zwykłego człowieka”. W 2021 roku to właśnie rolnictwo jako element programu „Polska na Nowo” (Program Konfederacji, 2021) prezentowała działaczka Konfederacji. Mówiła wówczas o bezpieczeństwie żywnościowym, ochronie rolników i promowaniu polskich produktów w łańcuchach dostaw, a także zwiększeniu konkurencyjności sektora rolno-spożywczego (Konfederacja, 2021). Postulaty związane z rolnictwem łączyła z polityką rolną UE, która w jej ocenie była niekorzystna dla polskiego rolnictwa. Bryłka mówiła o ryzyku wzrostu cen żywności i spadku jej jakości, a także opowiadała o zagrożeniach związanych z planowanym ograniczeniem produkcji rolnej oraz konkurencją związaną z importem niekontrolowanej żywności (Konfederacja, 2023c). Polityczka brała także udział w protestach rolników i przewoźników, na których wypowiadała się jako osoba wspierające te branże, które ucierpiały wskutek konkurencji z Ukrainy. Nagłaśniała postulaty rolników i przewoźników oraz twierdziła, że partia Konfederacja wspiera protestujących. W ten sposób pomagała budować wrażenie, że Konfederacja to jedyna partia w polskim Sejmie, która broni branże cierpiące na polityce zagranicznej, którą wobec Ukrainy, prowadził rząd i tym samym pomagała rozbudowywać poparcie dla całej partii (Konfederacja, 2023d). Analizując nagrania poświęcone rolnictwu, łatwo zauważyć, że jej wypowiedzi miały solidne podstawy merytoryczne, poparte danymi i faktami, co potwierdza, że była ekspertką w omawianych zagadnieniach. Jednocześnie jednak w materiałach prezentowany był jej wizerunek jako zwykłego człowieka, działaczki społecznej, aktywistki społecznej i obrończyni pokrzywdzonych rolników, czy przewoźników, co pozwalało jej na budowanie więzi emocjonalnej z tym segmentem elektoratu. Warto zauważyć, że liderka Konfederacji poruszała także inne tematy związane np. z lockdownem, działaniami Rafała Trzaskowskiego oraz działaniami polityków PiS, ale znacznie częściej podejmowała tematy związane z UE oraz z rolnictwem dlatego to właśnie na nich skupiono się w tej analizie.

Wizerunek polityka nie ogranicza się tylko do jego wypowiedzi, ale też istotną rolę w tym zakresie pełni wygląd zewnętrzny, sceneria i sposób prezentowanie określonych treści. Należy zauważyć na pewne subtelne różnice, jeśli chodzi o *dress code*

Anny Bryłki. Działaczka partii była elegancko ubrana i dopasowywała strój do okoliczności. Filmy publikowane w 2020 roku w towarzystwie Michała Jelonka swoją konwencją przypominały wywiady, w których dziennikarz zapowiadał temat, a następnie był on rozwijany w głównej mierze przez Annę Bryłkę. Korzystała z takich kolorów jak czerń, biel i odcienie szarości. Jej sposób prezentacji uległ pewnej modyfikacji od 2022 roku, gdy Bryłka realizowała swoje w pełni autorskie komentarze dla partii. Wtedy znacznie częściej decydowała się na kobiece garnitury i eleganckie garsonki, chociaż zdarzało się też, że występowała w koszulkach, które jednak pasują do okoliczności i scenerii. Taki zabieg miał jeszcze bardziej zwiększać wrażenie profesjonalizacji polityczki.

Warto także zauważyć, że w czasie realizowania komentarzy dla Konfederacji zmieniła się sceneria nagrań. O ile w 2020 roku filmy z redaktorem Michałem Jelonkiem były realizowane w studiu nagraniowym przy stole na tle flag z logiem Konfederacji (zdarza się też, że obok flag partii widniała biało-czerwona flaga Polski) (Konfederacja, 2020c), o tyle nagrania z autorskim komentarzem Anny Bryłki zazwyczaj nagrywane były na sejmowych korytarzach, co miało sprawiać wrażenie, że polityczka znajdowała się w centrum omawianych wydarzeń, chociaż *de facto* nie była przecież posłanką. Anna Bryłka w większości publikowanych materiałów siedziała przy stoliku (lub w fotelu), czasami w rękę trzymała długopis, albo materiały, które w danej chwili omawiała (Konfederacja, 2022a). Wypowiadała się wówczas z punktu widzenia kompetentnego eksperta, który posiada wiedzę na określone tematy. Niektóre z filmów realizowane były także na tle sali obrad Sejmu czy w innych miejscach w Sejmie i wtedy posłanka partii wypowiadała się na stojąco. W grudniowych filmach nie zabrakło akcentów świątecznych – Bryłka występowała np. na tle choinki w Sejmie, co miało na celu przykucie uwagi widza (Konfederacja, 2022d). Na tle publikowanych materiałów wyróżniał się ten, w którym zdecydowano się podział ekranu na trzy części – na każdej z nich polityczka jest inaczej ubrana i kontynuuje podjęty wcześniej temat. Był to ciekawy zabieg montażowy, który być może miał sprawić to, żeby film stał się wiralem. Tak się jednak nie wydarzyło, bo nagranie odnotowało 7,2 tys. wyświetleń (Konfederacja, 2023e). Strój polityczki był nieprzypadkowy, lecz miał na celu budować neutralność Bryłki oraz zwiększać jej profesjonalizm jako ekspertki. Umiejscowienie nagrań w różnych miejscach w Sejmie miało natomiast na celu podkreślać związek polityczki z miejscami, gdzie podejmowane są kluczowe dla Polski decyzje.

Zdarzało się, że polityczka występowała także w konferencjach prasowych w towarzystwie polityków partii – materiałów tych jest jednak mniej niż osobistych wypo-

wiedzi polityczki Konfederacji. Warto zwrócić uwagę na nagrania publikowane w plenerze – w tych filmach Anna Bryłka rezygnowała od swojego eleganckiego wizerunku ekspertki na rzecz działaczki, która broni interesów rolników. W filmach występowała wówczas w kurtkach, na które nałożona była żółta koszulka „Podkarpacka oszukana wieś”, co miało tworzyć wrażenie, że Bryłka nie jest jedynie polityczką, która wspiera protest, ale jego rzeczywistą uczestniczką. Wtedy wypowiadała się na tle protestujących lub na tle maszyn rolniczych (Konfederacja, 2023f). Taki zabieg także był nieprzypadkowy, ale pomagał budować wizerunek polityczki jako osoby, która rozumie problemy rolników, co wzmacniało jej wizerunek jako zwykłego człowieka.

Podjęte rozważania pozwalają wnioskować, że w publikowanych materiałach Anna Bryłka budowała spójny wizerunek eksperta oraz zwykłego człowieka – według omówionej wcześniej klasyfikacji Serge’a Albouy (Jeziński, 2004). Jako ekspert wypowiadała się w sprawach Unii Europejskiej, a jej wypowiedzi cechowały się wysokim stopniem profesjonalizmu i merytoryczności. Bryłka omawiała skomplikowane zagadnienia, wykazując się znajomością prawa krajowego oraz Unii Europejskiej. Ponadto, polityczka posługiwała się specjalistycznym słownictwem w klarowny sposób, dzięki czemu sprawiała wrażenie kompetentnej. Warto zauważyć, że to wrażenie było zgodne z rzeczywistością – Bryłka skończyła odpowiednie studia, które dawały jej kwalifikacje do tego, aby wypowiadać się na konkretne tematy jako ekspert. Jednocześnie, polityczka w omawianych nagraniach budowała swój wizerunek jako z eksperta w dziedzinie rolnictwa, ale także zwykłego człowieka, który rozumie rolników i przedstawicieli branży transportowej.

Odnosząc się do pięcioelementowego modelu komponentów wizerunkowych zaproponowanego przez Marzenę Cichosz (Zaręba, 2011), należy zauważyć, że Anna Bryłka starała się w publikowanych filmach budować pozytywny wizerunek swojej osoby oraz całej partii. W nagraniach prezentowała się jako osoba dynamiczna, energiczna, ale także sympatyczna osoba, która w spokojny sposób chce rozwiązywać skomplikowane problemy społeczne. Jednocześnie wpasowywała się w narrację antysystemową i krytykowała rozwiązania Unii Europejskiej i rządu, starając się zagościć elektorat zmiany.

W zakresie relacji społecznych Anna Bryłka odwoływała się do osób sceptycznych wobec działań UE i odczuwających negatywne skutki wprowadzanych regulacji np. przedsiębiorców oraz rolników. Zwracała również uwagę na szkodliwe jej zdaniem rozwiązania, które chciałyby narzucić Polsce Bruksela. Drugim aspektem kreowanego przez nią wizerunku były bezpośrednie spotkania z rolnikami i przedsiębiorcami,

którzy ponosili straty wskutek konkurencji z Ukrainy. Bryłka wyrażała wsparcie dla ich postulatów, a jednocześnie łączyła to z krytyką rządu i instytucji unijnych.

W zakresie kompetencji należy zwrócić uwagę na wykształcenie Anny Bryłki. Polityczka ukończyła prawo i historię, stosunki międzynarodowe oraz studia podyplomowe z zakresu handlu zagranicznego (Mamprawowiedziec.pl, 2024). W swoich wypowiedziach prezentowała się jako osoba merytoryczna, znająca złożoność systemu prawnego, gospodarczego i społecznego. Jeśli chodzi o program polityczny i deklaracje ideowe, Anna Bryłka prezentowała poglądy tożsame z Konfederacją (a szczególnie Ruchem Narodowym, z którego się wywodzi). Polityczka zwracała uwagę na suwerenność narodową względem instytucji UE oraz wskazywała na potrzebę ochrony praw rolników, przedsiębiorców czy transportowców. Opowiadała się także za bezpieczeństwem żywnościowym, energetycznym i militarnym. W jej wizerunku słabo obecne były wątki związane z wyznawanymi poglądami na tematy ideologiczne takie jak: aborcja czy wychowanie dzieci. Należy zauważyć, że w udzielanych wywiadach pytana o sprawę, mówiła, że jest przeciwniczką aborcji. W zakresie wychowania dzieci stwierdziła natomiast, że „klaps to nie przemoc”. (Walach, 2024). Unikanie takich tematów w kreowanej narracji było przemyślaną taktyką samej Konfederacji, która miała na celu rozszerzanie poparcia na tzw. elektorat centrowy, głosujący na nią ze względu na postulaty podatkowe, ale pomimo narracji ideologicznej (Wroński, 2024b). Należy także zauważyć, że chociaż polityczka świadomie kreowała swój wizerunek ekspertki, nieprzychylnie jej media próbowały nagłaśniać wątki związane z jej poglądami światopoglądowymi. Media takie jak Wysokie Obcasy opisywały ją wówczas jako nową twarz skrajnej prawicy, która nie eksponuje spraw światopoglądowych, a skupia się na atrakcyjnym przekazie programowym dotyczącym rolnictwa, Unii Europejskiej, Zielonego Ładu i gospodarki. Zwracano również uwagę na jej świetne przygotowanie merytorczne oraz niektóre kontrowersyjne poglądy (Walach, 2024).

Polityczka starała się budować swój wizerunek jako przedstawicielki nowego pokolenia polityków. Wyróżniał ją nowoczesny styl komunikacji – Bryłka wiedziała, co interesuje odbiorców i świadomie korzystała z nowoczesnych narzędzi komunikacji takich jak media społecznościowe, aby przykuć uwagę i budować swoją rozpoznawalność. Polityczka wypowiadała się w interesujący sposób, dobrze wypadła przed kamerą i była nową twarzą w polityce. W kontekście wykorzystania specyfiki serwisu YouTube, należy zauważyć, że Bryłka wykreowana autentyczny i spójny wizerunek oraz skutecznie angażowała odbiorców, co stanowi odpowiedź na logikę działania platformy YouTube.

Należy jednak zauważyć, że badany wizerunek dotyczył przede wszystkim filmów publikowanych przez partię Konfederacja na jej oficjalnej stronie, co pozwalało partii na dokładną kontrolę nad kreowanym przez siebie wizerunkiem. Było to zgodne z często przyjętą przez polityków strategią polegającą na próbie kontroli swojego wizerunku w mediach i pokazania najodpowiedniejszego z punktu widzenia strategii wyborczej wizerunku (Stempel, 2003).

Zakończenie

Zastosowana w niniejszym badaniu jakościowa analiza zawartości treści, pozwoliła zrealizować cel badawczy i uzasadnić postawioną we wstępie tezę, która brzmiała: Anna Bryłka w filmach publikowanych w serwisie YouTube wykreowała swój wizerunek „eksperta” w sprawach związanych z rolnictwem i Unią Europejską oraz jako „zwykłego człowieka”, pochodzącego ze wsi i rozumiejącego problemy zwykłych ludzi.

Początkowo, w 2019 roku Bryłka rzadziej obecna była w przestrzeni publicznej i pełniła raczej rolę „szaraka”, który budował swoją pozycję w partii. Zaczęło się to zmieniać od 2020 roku. Najpierw sprawdziła się w roli rzeczniczki kandydata na prezydenta Krzysztofa Bosaka, a następnie zaczęła prowadzić swój program w serwisie YouTube, co otworzyło jej także drogę do awansu wewnątrz partii, a następnie i świetnego wyniku w wyborach do Parlamentu Europejskiego. Z publikowanych materiałów przed największym sukcesem polityczki, jakim było dostanie się do Parlamentu Europejskiego, wyłania się obraz ekspertki – kompetentnej polityczki młodego pokolenia, która rozumie świat mediów i polityki, a ponadto potrafi eksponować w wizerunku te elementy, które mogą przyciągnąć do niej potencjalnych wyborców.

Należy zauważyć, że wizerunek kreowany przez Annę Bryłkę był wielowymiarowy. W publikowanych filmach pokazywano ją jako nie tylko ekspertkę, ale także zaangażowaną działaczkę pochodzącą z ludu, która rozumie problemy protestujących (np. rolników, czy przewoźników). Omówione komponenty wizerunkowe świadczą natomiast, że Bryłka była w stanie zbudować spójny przekaz, w którym łączyła racjonalność z autentycznością, dzięki czemu z czasem stała się jedną z najbardziej rozpoznawalnych twarzy partii, jednocześnie budując pozytywny wizerunek samej partii Konfederacja.

W szerszym aspekcie przeprowadzone badania pozwalają wnioskować, że skuteczna strategia medialna wymaga elastyczności i dopasowania do zmieniających się warunków politycznych i społecznych. Bryłka robiła to skutecznie, eksponując te cechy swojej osobowości, które pozwalały jej na maksymalizację poparcia w różnych grupach wyborców oraz „chowając” kwestie światopoglądowe, które mogły być gorzej odbierane przez elektorat, a o których pisały niechętne jej media. Badania potwierdzają również, w dobie XXI wieku ekspozycja w mediach społecznościowych, a szczególnie w serwisie YouTube staje się kluczowa w budowaniu odpowiednich relacji polityków z ich wyborcami, a umiejętność tworzenia spersonalizowanych i angażujących komunikatów staje się jedną z najważniejszych kompetencji dla polityków, którzy chcą wykreować pożądany przez siebie wizerunek.

Bibliografia

- Adamik-Szysiak, M. (2014). Social Media Marketing - Kreowanie wizerunku polityka w przestrzeni wirtualnej na przykładzie liderów polskiej sceny politycznej. *Rocznik Nauk Społecznych*, 6 (42)(1).
- Adamik-Szysiak M. (2019) YouTube w kampanii wyborczej do Europarlamentu w 2019 roku – analiza zawartości kanałów wybranych polskich partii politycznych. *Wschodni Rocznik Humanistyczny*, XVI.
- Adamik-Szysiak, M. (2023). Images of Polish Politicians on Facebook and Twitter on the example in communication strategies of Andrzej Duda and Donald Tusk. *Polityka i Społeczeństwo*(4) (21).
- Adamus-Matuszyńska, A., Dzik, P. (2017). Czy można zarządzać wizerunkiem? Teoria wizerunku i procesu jego budowania. W A. Kampka, A. Kiryjow i K. Sobczak (red.), *Czy obrazy rządzą ludźmi?* Warszawa: Wydawnictwo SGGW.
- Brzeziński T., Ciechanek Ł., Ciemniowska J., Czerwińska M., Dylak-Ostrowska K., Dymkowski J., Górska P., Józwiak P., Jurowski K., Kosińska A., Ledwoń A., Mańkowski M., Nowacki P., Nowicka M., Pawłowski K., Piotrowski N., Sakowicz A., Szymański O., Turek P., Wierziński R., Wierzbowska T., Żukowski M. (2016), *Raport Konsumentów treści online, a marketing*. Warszawa: IAB Polska.
- Cichosz, M. (2005). Wizerunek lidera politycznego. W: M. Jeziński (red.), *Marketing polityczny — w poszukiwaniu wyborczego sukcesu*. Toruń: Adam Marszałek.
- Clunie, G., Psarras, H. (2016). *The Public in Law: Representations of the Political in Legal Discourse*. New York/London: Routledge.
- Dobek-Ostrowska, B. (2005). *Kampania wyborcza: marketingowe aspekty komunikowania politycznego*. Wrocław: Wydawnictwo Uniwersytetu Wrocławskiego.
- Enli G. (2015), *Mediated Authenticity. How the Media Constructs Reality*. New York, Bern, Berlin, Bruxelles, Frankfurt am Main, Oxford, Wien: Peter Lang Publishing Inc.
- Jaworowicz P. (2016), *Wideokomunikowanie polityczne w Internecie*. Warszawa: Difin.
- Jeziński, M. (2004). *Marketing polityczny a procesy akulturacyjne*. Toruń: Wydawnictwo Uniwersytetu Mikołaja Kopernika.
- Konfederacja. (2019). *Konfederacja Wolność i Niepodległość - Piątka Konfederacji (oficjalny program) | Spot wyborczy nr 2*. Pobrano z: <https://www.youtube.com/watch?v=8gQDctIFIXA>.
- Konfederacja. (2020a). *Krzysztof Bosak (Konfederacja) składa wniosek o wypowiedzenie pakietu klimatycznego!* Pobrano z: <https://www.youtube.com/>

- watch?v=B6XbL89SYWA.
- Konfederacja. (2020b). *Anna Bryłka: Odszkodowania nie zrekompensują strat rolników. 350 tysięcy gospodarstw zagrożonych!* Pobrano z: https://www.youtube.com/watch?v=22thXhe7A_Y&t=3s.
- Konfederacja. (2020c). *Anna Bryłka: Polityczny szantaż brukselskich elit!* Pobrano z: https://www.youtube.com/watch?v=Wm_ZWlAXhb8.
- Konfederacja. (2020c). *Anna Bryłka: Tylko my mamy zdroworozsądkowe podejście do UE.* Pobrano z: <https://www.youtube.com/watch?v=fWTxw121qaY&t=336s>.
- Konfederacja. (2021). *Konfederacja, „Rolnictwo bez ideologii. #PolskaNaNowo - program Konfederacji po lockdownie.* Pobrano z: <https://www.youtube.com/watch?v=qHonYphqfWU&t=6s>.
- Konfederacja. (2022a). *Anna Bryłka: KPO to pułapka!* Pobrano z: <https://www.youtube.com/watch?v=7S2l6rOtA4Y>.
- Konfederacja. (2022b). *Absurdalne przepisy unijne i uległa polityka polskiego rządu - tylko Konfederacja mówi o tym prawdę.* Pobrano z: <https://www.youtube.com/watch?v=Uj7EiWzvBrI>.
- Konfederacja. (2022c). *Anna Bryłka: Niemcy i Unia są winne kryzysu energetycznego.* Pobrano z: <https://www.youtube.com/watch?v=LjIAQ9Qb-DI&t=156s>.
- Konfederacja. (2022d). *Von der Leyen niech zajmie się porządkiem u siebie, w Brukseli.* Pobrano z: <https://www.youtube.com/watch?v=Fh75BYVesNE>.
- Konfederacja. (2023a). *Kaczyński i Morawiecki wypierają się winy!* Pobrano z: https://www.youtube.com/watch?v=_pbcunHkL7M.
- Konfederacja. (2023b). *ETS2 to redukcja zawartości portfeli Polaków! Anna Bryłka.* Pobrano z: <https://www.youtube.com/watch?v=nzl5SWzkSL4>.
- Konfederacja. (2023c). *Anna Bryłka: Nie dajmy zniszczyć polskiego rolnictwa!* Pobrano z: <https://www.youtube.com/watch?v=pYWLssXki2c&t=97s>.
- Konfederacja. (2023d). *Polscy rolnicy nie mają szans w tej nieuczciwej konkurencji! Anna Bryłka.* Pobrano z: <https://www.youtube.com/watch?v=6EjNsmreptQ>.
- Konfederacja. (2023e). *Paszporty emisyjne dla budynków! Remonty, koszty, rewolucja w budownictwie.* Pobrano z: <https://www.youtube.com/watch?v=bR7rYo0dChs>.
- Konfederacja. (2024a). *Unia chce utopić polskiego rolnika! Anna Bryłka, Studio Wolna Europa odc.1.* Pobrano z: <https://www.youtube.com/watch?v=aDh8x7-3zGw>.
- Konfederacja. (2024b). *Czy Unia Europejska zaora polskie rolnictwo? Anna Bryłka, Studio Wolna Europa odc.3.* Pobrano z: <https://www.youtube.com/watch?v=DZ-xaGo14BHs>.

- Konfederacja. (2024c). *Przyjmujesz albo placisz! Pakt migracyjny zatwierdzony!* Anna Bryłka, *Studio Wolna Europa odc.2*. Pobrano z: <https://www.youtube.com/watch?v=ejClu1U0oL8>.
- Konfederacja. (2024d). *Nowe podatki klimatyczne!* Anna Bryłka, *Studio Wolna Europa odc.6*. Pobrano z: <https://www.youtube.com/watch?v=5DRIH2-Adjo>.
- Kosman, M. (2023). Influence of American Political Culture on Polish Political Discourse. The Case of the 2019–2020 Presidential Primaries of the Confederation Liberty and Independence. *Alcumena* (4) (16).
- Majorek, M. (2015). *Kod YouTube. Od kultury partycypacji do kultury kreatywności*. Kraków: Universitas.
- Mamprawowiedziec.pl. (2024). *Informacje ogólne: Anna Bryłka*. Pobrano z: <https://mamprawowiedziec.pl/polityk/56725>.
- Nyczka, T. (2023). *Kobieta otworzy listę wyborczą Konfederacji w Koninie. Chce całkowitego zakazu aborcji*. Pobrano z: <https://poznan.wyborcza.pl/poznan/7,36001,29998975,konfederacja-wysyla-do-sejmu-swoja-rzeczniczke.html>.
- Pain, R., Barke, M., MacFarlene, R. (2014). *Introducing Social Geographies*. New York/London: Routledge.
- Państwowa Komisja Wyborcza. (2019). *Wyniki wyborów 2019 do Sejmu*. Pobrano z: <https://sejmsenat2019.pkw.gov.pl/sejmsenat2019/pl/wyniki/sejm/pl>.
- Państwowa Komisja Wyborcza. (2023). *Wyniki głosowania w wyborach do Sejmu w 2023 r.* Pobrano z: <https://sejmsenat2023.pkw.gov.pl/sejmsenat2023/pl/sejm/wynik/pl>.
- Państwowa Komisja Wyborcza. (2024). *Wybory do Parlamentu Europejskiego 9 czerwca 2024 rok*. Pobrano z lokalizacji: <https://pe2024.pkw.gov.pl/pe2024/pl/kandydat/41138/7/3941676?scrollSave&scroll=results%3E.kw&obszar=300709>.
- Pisarek, W. (1983). *Analiza zawartości prasy*. Kraków: Ośrodek Badań Prasoznawczych.
- Program Konfederacji. (2021). *Polska na Nowo. Program dla Polski po Lockdownie*. Pobrano z: https://konfederacja.pl/app/uploads/Konfederacja_PolskaNaNowo-2.pdf.
- Rp.pl. (2024). *Polexit. Anna Bryłka: Zagłosowałabym za wyjściem Polski z UE*. Pobrano z: <https://www.rp.pl/polityka/art40207481-polexit-anna-brylka-zaglosowalabym-za-wyjsciem-polski-z-ue>.
- Ruch Narodowy. (2019). *#Polexit. Bezpieczne wyjście awaryjne*. Pobrano z: https://ruch-narodowy.pl/wp-content/uploads/2021/05/PolExit-Bezpieczne-wyjscie-awaryjne-ver1_2.pdf.
- Sears, D. O., Huddy, L., Jervis, R. (2008). *Psychologia polityczna*. Kraków, Wydawnictwo Uniwersytetu Jagiellońskiego.

- Stempel, G. H. (2003). *Media and Politics in America: A Reference Handbook*. Colorado/Oxford: ABC-CLIO.
- Waloch, N. (2024). *Konfederacja jest kobietą. Nazywa się Anna Bryłka i ma polityczny talent jak złoto. Niestety*. Pobrano z: <https://www.wysokieobcasy.pl/wysokie-obcasy/7,53662,31051400,konfederacja-jest-kobieta-nazywa-sie-anna-brylka-i-ma-polityczny.html?d>.
- Wimmer, R., Dominick, J. (2008). *Mass media. Metody badań*. Kraków: Wydawnictwo Uniwersytetu Jagiellońskiego.
- Wnet.fm. (2019). *Bryłka: Ruch Narodowy przeprowadzi Polexit nawet w wariacie, któremu przeciwni będą Polacy. UE zbyt im szkodzi [VIDEO]*. Pobrano z: <https://wnet.fm/2019/03/18/brylka-ruch-narodowy-przeprowadzi-polexit-nawet-w-wariacie-ktoremu-przeciwni-beda-polacy-ue-zby>.
- Wroński, K. (2024a). The Konfederacja Wolność i Niepodległość as a Protest Party on YouTube. *Przegląd Politologiczny* (nr 4).
- Wroński, K. (2024b). Kobiety i polityka. Poglądy partii Konfederacja Wolność i Niepodległość w 2023 roku. *Dyskurs&Dialog* (nr 13) (1).
- Zaręba, A. (2011). *Wizerunek polityka w III RP: kreacja, instrumentarium, kompetencje komunikacyjne*. Rzeszów: Wydawnictwo Uniwersytetu Rzeszowskiego.

Doktryna nuklearna Koreańskiej Republiki Ludowo-Demokratycznej pod rządami Kim Dzong-Una

The nuclear doctrine of the Democratic People's Republic
of Korea under the rule of Kim Jong-Un

Karol Starowicz

ORCID: 0000-0003-2221-8564

e-mail: karol.starowicz@amu.edu.pl

Uniwersytet im. Adama Mickiewicza w Poznaniu

The Democratic People's Republic of Korea's nuclear programme has challenged the US and its allies in Northeast Asia since the early 1990s. The defensive strategy adopted by Kim Jong-Il (1994-2011), then his son Kim Jong-Un, was to use nuclear weapons only when attacked by the forces of "enemy states". However, the failure of the recent Trump-Kim summit talks in Hanoi in 2019 and the maintenance of economic sanctions has resulted in a change of strategy for the current DPRK leader. In accordance with a law adopted by the Supreme People's Assembly in September 2022 on state policy towards nuclear forces, the DPRK has lowered the threshold for the use of nuclear weapons. In consequence, the new law, which has been defined as a doctrine, has dramatically changed the approach to the perception of nuclear weapons on the Korean Peninsula and started a debate in the Republic of Korea about its own nuclear deterrence system. In this context, it is important to ask in what direction Kim Jong Un's stance has evolved and whether denuclearisation of the DPRK is even possible?

Key words: Nuclear doctrine, North Korea, South Korea, US, Kim Jong-Un, Donald Trump, nuclear weapons, Korean War, Korean Peninsula, Northeast Asia.

Wstęp

Główny cel artykułu stanowi dokonanie analizy polityki nuklearnej Koreańskiej Republiki Ludowo-Demokratycznej pod przewodnictwem klanu Kimów, zwłaszcza w kontekście uchwalenia nowego prawa we wrześniu 2022 r., kiedy KRL-D zapowiedziała, że jest w stanie przeprowadzić atak wyprzedzający, jeśli jej egzystencjalne interesy będą zagrożone. Dla niniejszego artykułu przyjęto metodę historyczno-opisową, by przedstawić proces pozyskania broni jądrowej przez reżim północnokoreański oraz metodę analizy instytucjonalno-prawnej w odniesieniu do Ustawy o Polityce Sił Jądrowych Korei Północnej z 2022 r., która jest przedmiotem badań. Ponadto została również zastosowana metoda porównawcza wobec prawa z 2013 r., kiedy KRL-D uchwaliła wstępny zarys swojej doktryny nuklearnej. Poniższa praca wprowadza kompleksowe wyjaśnienie polityki klanu Kimów w zakresie posiadania broni jądrowej, szczególnie w kontekście zacieśniającej się współpracy polityczno-wojskowej pomiędzy USA, Republiką Korei i Japonią od 2023 r.

Autor pragnie również zaznaczyć, że niniejszy artykuł stanowi kontynuację badań nad programem nuklearnym Korei Północnej. Pierwsza część opracowania została już opublikowana w monografii pt. „Młodzi Naukowcy 2.0. Tom III” w artykule „Polityka nuklearna Kim Dzong-Una w latach 2012-2022”. Autor nie dokonał w nim pogłębionej analizy nowej Ustawy o Polityce Sił Jądrowych Korei Północnej z 2022 r., ponieważ w momencie jego powstawania Korea Północna nie ogłosiła jeszcze oficjalnej doktryny. W wyżej wymienionej publikacji autor skupił się na dyplomatycznym zbliżeniu lidera KRL-D z Republiką Korei i USA w 2018 r. oraz programie raketowym Korei Północnej, dlatego te wątki nie zostaną już poruszone w niniejszym opracowaniu.

Jednocześnie autor chce podkreślić, że zastosowana transkrypcja nazw koreańskich jest zgodna z ogólnymi zasadami stosowanymi w literaturze przedmiotu (np. Pjongjang zamiast Phenian). Wyjątkiem od reguły jest spolszczona forma zapisu nazwiska i imienia założyciela Korei Północnej – Kim Ir Sena. Zapis ten wynika z praktyki przyjętej przez polskich badaczy zajmujących się sprawami koreańskimi. Zgodnie z międzynarodowymi zasadami personalia przywódcy KRL-D powinno zapisywać się jako Kim Il-Sung. Z uwagi na dotychczasową praktykę stosowaną na gruncie polskim, autor zamierza pozostać przy przyjętym zapisie tj. Kim Ir Sen.

Droga do nuklearnej potęgi

W historii Koreańskiej Republiki Ludowo-Demokratycznej dwie daty determinują początek starań Kimów o broń atomową. Pierwsza z nich to tragedia Hiroszimy i Nagasaki w 1945 r., kiedy Amerykanie zbombardowali wspomniane miasta. W ocenie autora nie tylko Józef Stalin zainteresował się wówczas „tajemniczą” bronią, ale także inni komunistyczni dygnitarze, którzy dopiero mieli wybić się na światowych liderów. Kim Ir Sen, nie mając jeszcze realnej władzy, właśnie wtedy uświadomił sobie korzyści z posiadania takiego arsenału (Howell, 2023, s. 88). Druga data dotyczy już zakończenia działań militarnych na Półwyspie Koreańskim i podpisanie rozejmu w Panmunđomie w 1953 r. Odbudowa KRL-D przy pomocy Chińskiej Republiki Ludowej i Związku Sowieckiego stała się początkiem starań o pozyskanie broni atomowej przez północnokoreańskiego przywódcę (Dziak, 2003, s. 226).

Pomimo komunistycznej propagandy Korea Północna *de facto* przegrała wojnę koreańską (1950-1953). Tylko zewnętrzna pomoc militarna ze strony Pekinu (udział tzw. Chińskich Ochotników Ludowych) i Moskwy (zapewnienie uzbrojenia północnokoreańskim żołnierzom) uratowały reżim Kim Ir Sena przed jego upadkiem (Goulden, 2020, s. 285). Podpisany powyżej rozejm nie doprowadził do zawarcia pokoju na Półwyspie Koreańskim, tylko stał się przedłużeniem stanu wojny, jaki do dnia dzisiejszego panuje pomiędzy dwoma państwami koreańskimi (stan na 31.12.2024). Przywódca KRL-D Kim Ir Sen (1946-1994) był świadomy faktu, że broń masowego rażenia jest narzędziem gwarantującym bezpieczeństwo i dzięki niej komunistyczna Korea znajdująca się pomiędzy Chińską Republiką Ludową, Związkiem Sowieckim a USA i jej sojusznikami w regionie może przetrwać, a docelowo stać członkiem klubu państw atomowych. Trudno ocenić, na ile poważnie rozważano wówczas opcję, aby uczynić z Korei Północnej „mocarstwo atomowe” w regionie Azji Północno-Wschodniej. Niemniej jednak w późniejszym okresie, zwłaszcza w czasach rządów Kim Dzong-Una, reżim wykorzystywał broń atomową w celach propagandowych, podkreślając jej znaczenie jako czynnika decydującego o mocarstwowości państwa.

W związku z powyższym do priorytetów w polityce krajowej i zagranicznej KRL-D, oprócz odbudowy ze zniszczeń wojennych, dodano również zdobycie broni atomowej. W efekcie już w 1959 r. Kim Ir Sen podpisał ze Związkiem Sowieckim umowę o współpracy w dziedzinie energetyki jądrowej. Następnie w latach 60. XX w. w Korei Północnej utworzono Centrum Badań Naukowo-Ją-

drowych w Yongbyon. To tutaj dzięki pomocy moskiewskich specjalistów rozpoczęto budowę eksperymentalnego reaktora jądrowego typu IRT-2000 (Mitzer, Oliemans, 2020, s. 219).

W miarę upływu czasu broń jądrowa stawała się niezbędnym wyposażeniem kolejnych państw (Związek Sowiecki swoją pierwszą próbę przeprowadził w 1949 r., Wlk. Brytania w 1952 r., Francja dołączyła do grona mocarstw atomowych w 1960 r.), a Koreańczycy rozbudowywali infrastrukturę i szkolili ekspertów, nalegając przy tym na ściślejszą, techniczną współpracę ze ZSRS. Jednak Rosjanie do końca lat 70. nie zamierzali angażować się w północnokoreański projekt. Podobne podejście względem KRL-D charakteryzowało Chińską Republikę Ludową. Po pierwszej udanej próbie jądrowej w 1964 r. Kim Ir Sen zwrócił się z prośbą do chińskiego lidera Mao Zedonga o pomoc w opracowaniu technologii jądrowej. Jednak Chiny również odmówiły, ponieważ nie chciały dzielić się własnymi osiągnięciami i nie zamierzały zbroić sąsiada (Howell, 2023, s. 89). Pomimo nieprzychylności Mao i kolejnych przywódców ZSRS tj. Nikity Chruszczowa (1953-1964) i Leonida Breżniewa (1964-1982), Kim Ir Sen kontynuował wysiłki na rzecz rozwoju broni atomowej. Warto zaznaczyć, że w 1974 r. Korea Północna przystąpiła do Międzynarodowej Agencji Energii Atomowej i podpisała umowę o zabezpieczeniach z powyższą organizacją (International Atomic Energy Agency, 2024). Krok ten miał na celu zademonstrowanie „dobrych zamiarów” KRL-D, która według fałszywie wykreowanego przez siebie wizerunku respektowała międzynarodowe instytucje i prawo. W rzeczywistości w ten sposób zdobyta przychylność uspiła czujność pozostałych państw.

Północnokoreański program atomowy nabrał rozpędu w latach 80. po serii wizyt Kim Ir Sena w Związku Sowieckim. Wśród badaczy tego zagadnienia istnieje hipoteza, że Rosjanie zgodzili się pomóc pod warunkiem, że Korea Północna przystąpi do Układu o nierozprzestrzenianiu broni jądrowej (ang. *Treaty on the Non-Proliferation of Nuclear Weapons*, w skrócie NPT), co też zresztą zrobiła w 1985 r. Ponadto w wyniku podpisania tego porozumienia USA zadeklarowały wycofanie swojej broni atomowej z terytorium Korei Południowej. W efekcie już pod koniec 1991 r. Republika Korei była „wolna” od amerykańskiej broni jądrowej (Strnad, 2014). Kolejny krok stanowiła budowa w KRL-D nowego eksperymentalnego reaktora zdolnego do wytwarzania dużych ilości plutonu wykorzystywanego przy produkcji bomby. W miarę rozwoju partnerskich stosunków Rosjanie zgodzili się również na pomoc przy uruchomieniu reaktora w 1986 r., co w końcu zwróciło uwagę USA (Howell, 2023, s. 97).

Początek lat 90. XX w. okazał się być punktem przełomowym dla świata. USA i Związek Sowiecki 31 lipca 1991 r. podpisały Traktaty o redukcji zbrojeń strategicznych, znane jako START I i START II (State Department Archives, 1993). Umowy zobowiązały sygnatariuszy do ograniczenia arsenału nuklearnego. Wydawać się mogło, że wyścig zbrojeń zapoczątkowany pod koniec lat 40. zmierza ku końcowi. Jednak już pod koniec 1991 r. północnokoreański program jądrowy zwrócił uwagę zagranicznych instytucji. Międzynarodowa Agencja Energii Atomowej zażądała dostępu do wszystkich obiektów i pełnej dokumentacji. Kim Ir Sen odmówił i 12 marca 1993 r. zagroził wycofaniem Korei Północnej z Układu o nierozprzestrzenianiu broni jądrowej. Ponadto sytuacja jeszcze bardziej skomplikowała się, gdy przywódca KRL-D zmarł, a władzę przejął jego syn Kim Dzong-Il (1994-2011), który kontynuował politykę ojca. Impas w rozmowach pomiędzy reżimem a administracją amerykańską doprowadził do I kryzysu nuklearnego na Półwyspie Koreańskim, który mógł przerodzić się w II wojnę koreańską. W świetle odtajnionych dokumentów i wypowiedzi niektórych amerykańskich polityków USA rozważały wówczas uderzenie w północnokoreańskie instalacje jądrowe. Jednak z uwagi na koszty takich działań militarnych, które prawdopodobnie przyniosłyby skutek odwrotny od zamierzonego, ostatecznie doszło do podpisania tzw. *Agreed Framework* w 1994 r., zażegnując I kryzys jądrowy na Półwyspie Koreańskim (Sanger, 1993).

Zgodnie z powyższą umową, Korea Północna miała pozostać w NPT, zamrozić działalność swoich obiektów jądrowych w Yongbyon i wstrzymać budowę nowych planowanych reaktorów. W zamian USA zobowiązały się do dostarczenia dwóch reaktorów na lekką wodę, których nie można było wykorzystać przy produkcji plutonu klasy wojskowej oraz zagwarantowały pomoc energetyczną w postaci ciężkiego oleju opałowego. Jednak jak się później okazało, USA nigdy nie wywiązały się z podpisanej umowy, a KRL-D nie zamierzała zrezygnować z broni atomowej. Warto zaznaczyć, że w tym samym czasie reżim potajemnie rozwijał również program raketowy, który w przyszłości też stał się przedmiotem licznych negocjacji (Center for Korean Legal Studies, 2024).

Kolejnym kamieniem milowym stał się atak terrorystyczny na World Trade Center przeprowadzony przez Al-Kaidę 11 września 2001 r. Bezpośrednie uderzenie na terytorium USA i zapowiedź administracji amerykańskiej w walce ze światowym terroryzmem okazały się być punktem zwrotnym we wzajemnych relacjach na linii Waszyngton-Pjongjang. Użyte przez prezydenta USA George'a W. Busha (2001-2009) w orędziu o stanie państwa z 29 stycznia 2002 r. wyrażenie „oś zła” okazało się ka-

talizatorem nieodwracalnych zmian w polityce klanu Kimów. Zaliczenie Iranu, Iraku i Korei Północnej do państw tworzących wspomnianą oś, a następnie amerykańska inwazja na Irak w 2003 r. spowodowały, że reżim północnokoreański *de facto* nie zrezygnował z broni atomowej, tylko jeszcze bardziej utwierdził się w przekonaniu o słuszności obranego kierunku (Seth, 2018, s. 215).

W konsekwencji 10 stycznia 2003 r. Korea Północna ogłosiła ostateczne wycofanie się z Układu o nierozprzestrzenianiu broni jądrowej, rozpoczynając bezskuteczny okres tzw. rozmów sześciostronnych w latach 2003-2009 (Strnad). Tym samym rozpoczął się II kryzys jądrowy na Półwyspie Koreańskim, który *de facto* nie został zażegnany do dnia dzisiejszego (stan na 31.12.2024). Program atomowy reżimu Kim Dzong-Ila stał się nie tylko kwestią sporną pomiędzy KRL-D a USA i Republiką Korei, ale również zaangażował pozostałe państwa regionu Azji Północno-Wschodniej (Chińską Republikę Ludową, Federację Rosyjską i Japonię). Pomimo licznych rund negocjacyjnych Korea Północna zdecydowała się przeprowadzić pierwszą próbę jądrową 9 października 2006 r. W odpowiedzi Rada Bezpieczeństwa ONZ przyjęła rezolucję nr 1718, wprowadzając szereg wielostronnych sankcji i żądając od Pjongjangu powrotu do NPT oraz zaprzestania działań związanych z dalszym rozwojem broni atomowej. Jednak jakiegokolwiek apele czy zapowiedź kolejnych sankcji nie wpłynęły na zmianę stanowiska Korei Północnej (Seth, 2018, s. 236).

W rezultacie 25 maja 2009 r. reżim przeprowadził drugą próbę jądrową o większej mocy. W 2011 r. zmarł Kim Dzong-Il, wskazując na następcę swojego syna Kim Dzong-Una, który zapoczątkował równoczesny rozwój broni atomowej i raketowej. Nie bez powodu w 2012 r., a więc niespełna rok po objęciu władzy, ogłosił KRL-D państwem atomowym (Mansurov, 2014). W efekcie już w 2013 r. Korea Północna przeprowadziła trzecią próbę jądrową. W tym samym roku Kim Dzong-Un przyjął również „Ustawę o umacnianiu pozycji państwa posiadającego broń jądrową” i przedstawił wstępny zarys doktryny nuklearnej, sprwadzając użycie broni jądrowej do odstraszenia, odpierania agresji wrogów KRL-D oraz zadawania „śmiertelnych ciosów odwetowych” (Hwang, 2022).

Przyjęcie tej strategii nie powstrzymało go od kolejnych dwóch prób atomowych w 2016 r. i jednej w 2017 r., która okazała się największą z dotychczas przeprowadzonych (stan na 31.12.2024). Szacuje się, że zdetonowany ładunek liczył ok. 50-250 kiloton. Dla porównania w 1945 r. amerykańska bomba jądrowa zrzucona na Nagasaki miała zaledwie 21 kiloton. Według Koreańskiej Centralnej Agencji Prasowej w Pjongjangu szósty test dotyczył „bomby wodorowej”, która miała być „umieszczona przy ładunku międzykontynentalnego pocisku balistycznego” (Wertz, McGrath, LaFoy, 2023).

Numer próby atomowej	Data detonacji	Moc zdetonowanego ładunku (szacunkowo)
I próba jądrowa	09.10.2006	ok. 1 kiloton
II próba jądrowa	25.05.2009	2-7 kiloton
III próba jądrowa	12.02.2013	5-15 kiloton
IV próba jądrowa	06.01.2016	7-16 kiloton
V próba jądrowa	09.09.2016	15-20 kiloton
VI próba jądrowa	03.09.2017	50-250 kiloton

Tabela 1. Próby jądrowe KRL-D w latach 2006-2017

Źródło: Opracowanie własne na podstawie armscontrol.org.

Wydawać się mogło, że punktem przełomowym będą Igrzyska Olimpijskie w Pjongczangu w 2018 r. W ich następstwie doszło do serii spotkań na linii Kim Dzong-Un – Moon Jae-in (prezydent Republiki Korei w latach 2017-2022) (Moon, 2018) oraz dwa szczyty pomiędzy prezydentem USA Donaldem Trumpem a liderem KRL-D najpierw w Singapurze w 2018 r., później w Hanoi w 2019 r. Dyplomatyczne zbliżenia pomiędzy państwami koreańskimi oraz USA i KRL-D stwarzały możliwość zakończenia wieloletniego kryzysu jądrowego na Półwyspie Koreańskim. Tak się jednak nie stało (Pak, 2020). Kim Dzong-Un, widząc, że nie może liczyć na zniesienie sankcji ekonomicznych, stopniowo powracał do agresywnej retoryki, burząc najpierw Biuro Łącznikowe w Kaesong, w którym spotykali się przedstawiciele państw koreańskich, następnie zwiększając liczbę prób raketowych. Tylko w latach 2020-2024 Korea Północna przeprowadziła ok. 160 takich prób (stan na 31.12.2024), (The CNS North Korea Missile Test Database, 2024). Ponadto lider KRL-D ogłosił pełnoprawną doktrynę nuklearną.

Doktryna nuklearna Korei Północnej

8 września 2022 r. podczas 14. Sesji Najwyższego Zgromadzenia Ludowego Koreańska Republika Ludowo-Demokratyczna uchwaliła nową Ustawę o Polityce Sił Jądrowych, która zaktualizowała przepisy o użyciu broni atomowej z 2013 r. „Stara” ustawa z 2013 r. przewidywała, że reżim może użyć broni jądrowej, aby odeprzeć inwazję lub atak ze strony wrogiego państwa. Ponadto wspomniane prawo pozwalało dokonać ataków odwetowych. Chociaż główne zasady północnokoreańskiej strategii nuklearnej pozostają niezmiennicze od 2013 r., to reżim usztywnił swoje stanowisko w kwestii posia-

danej broni jądrowej. Już we wstępie ustawy art. 1 stwierdza, że podstawową misją sił nuklearnych KRL-D jest „odstraszanie wojny poprzez uświadomienie wrogim siłom, że jakakolwiek konfrontacja militarna z KRL-D doprowadzi [przeciwnika] do ruiny i zmusi go do rezygnacji z prób agresji i ataku” (Korean Central News Agency, 2022).

W przeciwieństwie do ustawy z 2013 r. nowe prawo ustala granice wykorzystania tzw. broni ostatecznej w polityce bezpieczeństwa KRL-D. Umożliwia tzw. atak wyprzedzający przeciwko „wrogim siłom” i daje możliwość użycia broni atomowej nawet w konwencjonalnych działaniach wojennych. Tym samym Korea Północna odeszła od typowej strategii atomowej, gdzie arsenał nuklearny mógł być użyty w ostateczności. Od momentu pierwszej próby jądrowej w 2006 r. do 2022 r. północnokoreański program atomowy miał charakter defensywny, a nie ofensywny (wszelkie komunikaty propagandowe podawały informację o odwecie na USA i Republice Korei), o czym świadczą odpowiednie zapisy z ustawy z 2013 r. Stąd potocznie mówiło się o tzw. „strategii skorpiona”, czyli zadaniu „atomowego ciosu” w przypadku odparcia ataku z zewnątrz lub ukarania wrogów (Korean Central News Agency, 2013).

Nowe warunki użycia broni atomowej wskazuje art. 6 Ustawy o Polityce Sił Jądrowych z 2022 r. Zgodnie z nim KRL-D może użyć broni jądrowej w przypadku: 1) gdy atak z użyciem broni jądrowej lub innej broni masowego rażenia został rozpoczęty; 2) ataku nuklearnego lub nie-nuklearnego wrogich sił na kierownictwo i dowództwo sił nuklearnych państwa; 3) wrogiego ataku na ważne obiekty strategiczne państwa lub gdy uznano, że podobny atak jest planowany; 4) w celu zapobiegnięcia rozszerzeniu i przedłużeniu wojny oraz przejęcia inicjatywy w wojnie, jeśli wymagają tego okoliczności; 5) gdy powstaje nieunikniona sytuacja, w której konieczne jest reagowanie wyłącznie za pomocą broni jądrowej na katastrofalny kryzys związany z istnieniem państwa i bezpieczeństwem jego mieszkańców (KCNA, 2022). W tym ostatnim aspekcie głównym argumentem przemawiającym za użyciem broni jądrowej nie musi być dekapitacja dowództwa lub inwazja z zewnątrz, ale czynniki destabilizujące państwo od wewnątrz np. zamach stanu lub otwarty bunt obywateli wobec władzy reżimu w Pjongjangu.

W przeciwieństwie do ustawy z 2013 r. obecna daje możliwość użycia broni jądrowej w każdej sytuacji, która może zagrozić istnieniu władzy klanu Kimów. W ten sposób Korea Północna nie tylko zwiększyła próg maksymalnego odstraszania, ale również obniżyła margines wykorzystania broni jądrowej. Interesującym zapisem w ustawie wydaje się być również ustęp 2 w art. 6, gdzie jest mowa o natychmiastowym odwecie w przypadku ataku na kierownictwo i dowództwo sił nuklearnych

państwa. Decyzja o użyciu broni atomowej pozostaje w gestii lidera KRL-D, co porusza art. 3 ustawy w rozdziale o „Dowodzeniu i kontroli sił jądrowych”: 1) Siły jądrowe KRL-D podlegają jednolitemu dowództwu przewodniczącego ds. państwowych KRL-D. 2) Przewodniczący ds. państwowych KRL-D ma wszystkie decydujące uprawnienia dotyczące broni jądrowej (KCNA, 2022).

Warto tutaj zaznaczyć, że o użyciu broni atomowej decyduje nie wojsko, ale państwo. Od momentu przejścia władzy przez Kim Dzong-Una, wprowadzona przez jego ojca doktryna „Songun”, czyli „najpierw wojsko” (Dziak, 2004, s. 116), zaczęła tracić na znaczeniu na rzecz partii. Tym samym dominująca rola armii w północnokoreańskim systemie politycznym uległa osłabieniu. Jak możemy przeczytać w ustawie: „Państwowa organizacja dowodzenia siłami jądrowymi, składająca się z członków mianowanych przez prezydenta KRL-D (czyli Kim Dzong-Una), będzie wspierać prezydenta KRL-D w całym procesie od podjęcia decyzji dotyczącej broni jądrowej do jej wykonania” (KCNA, 2022). Ustanowienie dowództwa sił jądrowych z jednej strony ma uwiarygodnić posiadanie broni jądrowej, z drugiej poprawić wizerunek reżimu i pokazać, że Korea Północna jest państwem odpowiedzialnym, ponieważ broń atomowa znajduje się w rękach ścisłego grona osób, a nie jednej osoby.

Jednak nie jest wskazane wprost, kto mógłby podjąć decyzję o ewentualnym użyciu broni jądrowej w przypadku niespodziewanej śmierci Kim Dzong-Una, np. w wyniku nagłego zgonu lub hipotetycznie ataku wyprzedzającego ze strony Republiki Korei. Zarówno w art. 6 powyższej ustawy, jak i w art. 3 pojawia się luka prawna. W momencie wyeliminowania ścisłego kierownictwa i dowództwa sił nuklearnych nie wiadomo, na kim spoczywa decyzja o przeprowadzeniu kontrataku:

„W przypadku, gdy system dowodzenia i kontroli nad państwowymi siłami nuklearnymi znajdzie się w niebezpieczeństwie z powodu ataku wrogich sił, uderzenie nuklearne zostanie rozpoczęte automatycznie i natychmiastowo w celu zniszczenia wrogich sił, w tym punktu początkowego prowokacji i dowództwa zgodnie z ustalonym wcześniej planem operacyjnym”.

(KCNA, 2022).

W ocenie autora taki zapis nie jest przypadkowy, ponieważ jakakolwiek wzmianka, a nawet myśl wśród północnokoreańskich urzędników o tym, że ktoś mógłby zastąpić Kim Dzong-Una jest niedopuszczalna. W strukturze władzy w Korei Północnej rola najwyższego przywódcy pozostaje niezachwiana. Ustanowione przez Kim Ir Sena *credo*

w latach 70. XX w. w postaci idei *Juche* i zbioru 10 zasad scalających Partię Pracy Korei, gdzie jedna z nich stwierdza wprost, że „bez wodza nie do pomyślenia byłaby sława i szczęście (...) narodu [koreańskiego] oraz jego duma i godność” (Dziak, 2009, s. 321), wciąż determinują krajową politykę. Pomimo tego, że Koreą Północną rządzi już trzecie pokolenie rodziny Kimów, to stworzony przez Kim Ir Sena wizerunek przywódcy absolutnego obowiązuje do dnia dzisiejszego w totalitarnej Korei (stan na 31.12.2024). Stąd nikt z najbliższego otoczenia Kim Dzong-Una, a tym bardziej z jego zaplecza politycznego, oficjalnie nie wskaże drugiej najważniejszej osoby w państwie, która mogłaby mieć, teoretycznie, podobne uprawnienia w zakresie sprawowania władzy w państwie w sytuacjach nadzwyczajnych (np. w wyniku nagłej śmierci przywódcy).

Niemniej jednak wydaje się, że taką osobą może być ktoś z otoczenia przywódcy (np. jego siostra Kim Yo Dzong) lub ktoś zaufany z Centralnej Komisji Wojskowej albo z Biura Politycznego Komitetu Centralnego Partii Pracy Korei. Na chwilę obecną trudno jest stwierdzić, kto może mieć taką władzę decyzyjną w państwie. W tym wypadku natura systemu totalitarnego Korei Północnej, a w związku z tym brak transparentności informacyjnej nie pozwalają doprecyzować takich danych i prawdopodobnie Pjongjang nie ujawni szczegółowej struktury dowodzenia (jeśli taka faktycznie istnieje) nad państwowymi siłami nuklearnymi.

Innym problemem ustawy jest to, że „siły jądrowe KRL-D powinny być regularnie gotowe do działania, tak aby w przypadku wydania rozkazu o użyciu broni jądrowej mogły go natychmiast wykonać w każdych warunkach i okolicznościach”, co określa art. 7. Wymóg ten potwierdza, że północnokoreańskie siły nuklearne muszą być gotowe na najwyższym poziomie. Jednak takie działania mogą przynieść skutek odwrotny od zamierzonego, ponieważ brak odpowiedniej komunikacji z drugą stroną (w tym wypadku np. źle zinterpretowany rozkaz) lub błąd techniczny mogą doprowadzić do wybuchu wojny jądrowej na Półwyspie Koreańskim (KCNA, 2022).

Dla porównania w Pakistanie od 2010 r. pod przewodnictwem premiera (wcześniej prezydenta) istnieje Narodowy Organ Dowodzenia (ang. *the National Command Authority* w skrócie NCA), który jest organem decyzyjnym w kwestiach polityki nuklearnej i raketowej. W skład organu wchodzi zarówno cywile, jak i wojskowi, w sumie dziewięciu urzędników. Warto zaznaczyć, że jej skład jest podany do wiadomości publicznej. Ponadto w przeciwieństwie do Korei Północnej Pakistan jest stroną międzynarodowych konwencji i traktatów dotyczących bezpieczeństwa jądrowego, takich jak Konwencja bezpieczeństwa jądrowego (ang. *Convention on Nuclear Safety*), Konwencja o pomocy w przypadku awarii jądrowej lub zagrożenia radiologicznego (ang. *Convention on*

Assistance in the Case of a Nuclear Accident or Radiological Emergency), Konwencja o wczesnym powiadamianiu o awarii jądrowej (ang. *Convention on Early Notification of a Nuclear Accident*), Konwencja o ochronie fizycznej materiałów jądrowych (ang. *Convention on the Physical Protection of Nuclear Material*) oraz kodeksu postępowania Międzynarodowej Agencji Energii Atomowej w sprawie bezpieczeństwa i ochrony źródeł promieniotwórczych. Wyjątkiem jest układ o nierozprzestrzenianiu broni jądrowej. Zarówno Pakistan, jak i Korea Północna nie są stronami tego traktatu (tak jak Indie, Izrael czy Sudan Południowy) (Ministry of Foreign Affairs Government of Pakistan, 2024). Największym problemem programu nuklearnego Korei Północnej jest brak jakichkolwiek szczegółowych informacji na temat mechanizmu jego zarządzania oraz brak poszanowania dla prawa międzynarodowego, w tym brak chęci przystąpienia do konwencji regulujących kwestie broni jądrowej. W tym przypadku KRL-D nie jest stroną żadnych umów dostosowujących jej program atomowy do międzynarodowych standardów bezpieczeństwa, co stwarza w przyszłości ryzyko powstania niekontrolowanego kryzysu na Półwyspie Koreańskim.

Bez wątpienia aktualne prawo z 2022 r. rozszerza warunki ataku nuklearnego ze strony Korei Północnej i daje pewną elastyczność w działaniu od udaremnienia ataku do odwetu. Ogłoszona ustawa w ocenie autora służy trzem celom. Po pierwsze, Kim Dzong-Un zrealizował powierzoną mu przez przodków misję, czyli doprowadził do końca proces nuklearyzacji, ogłaszając Koreę Północną państwem atomowym. Przynależność do „klubu” państw posiadających tzw. broń ostateczną zwiększa prestiż nie tylko na arenie międzynarodowej, ale również służy do konsolidacji władzy wewnątrz kraju. W oficjalnych komunikatach zapowiedziano również, że w przyszłych negocjacjach ze USA „nigdy nie będzie żadnej deklaracji ze strony KRL-D”, która zakładałaby rezygnację z broni atomowej lub denuklearyzację. Ponadto Kim Dzong-Un dodał, że „tak długo, jak broń nuklearna istnieje na Ziemi, a imperializm pozostaje (...), nasza droga do wzmocnienia potęgi nuklearnej nie zatrzyma się” (Zwirko, Kim, 2022). Tym samym przywódca Korei Północnej potwierdził, że status jego kraju jako państwa nuklearnego jest nieodwracalny, a posiadana broń atomowa nie jest już jakkolwiek kartą przetargową w przyszłych negocjacjach dyplomatycznych. Po drugie, to nie armia ma zagwarantować bezpieczeństwo reżimowi, ale broń nuklearna, która jest „potężnym środkiem do obrony suwerenności, integralności terytorialnej i podstawowych interesów [KRL-D]” (KCNA, 2022). Po trzecie, broń jądrowa w ocenie reżimu ma zapobiec przyszłej wojnie na Półwyspie Koreańskim i w Azji Północno-Wschodniej w myśl zasady, że nikt nie atakuje państwa wyposażonego w broń jądrową (choć przeprowadzony przez Ukra-

inę w listopadzie 2024 r. atak pociskami ATACMS na Rosję, która jest państwem atomowym, łamie tę regułę) (The Kyiv Independent, 2024). Natomiast jeśli już dojdzie do konfrontacji militarnej, broń atomowa ma wyrównać szanse, ponieważ przeciw KRL-D wystąpią USA i jej sojusznicy (niewykluczone, że również państwa sojuszu NATO).

Jednocześnie Korea Północna, podobnie jak w 2013 r., zobowiązała się do przestrzegania typowych zasad wynikających z posiadania broni masowego rażenia, że „jako odpowiedzialne państwo dysponujące bronią jądrową, nie rozmieści jej na terytorium innych krajów, ani jej nie udostępni oraz nie przekaze technologii i sprzętu [innym stronom]”. Ponadto reżim poprzez nowe prawo zapowiedział, że „nie ma zamiaru grozić państwom nienuklearnym swoją bronią jądrową ani używać jej przeciwko nim, chyba że przyłączą się one do agresji lub ataku na KRL-D w zмовie z innymi państwami nuklearnymi” (KCNA, 2022).

Nowa doktryna nuklearna ogłoszona przez Kim Dzong-Una wywołała natychmiastową reakcję państw zachodnich i organizacji międzynarodowych. Sekretarz generalny ONZ António Guterres wyraził głębokie zaniepokojenie nowym prawem, nazywając je „eskalacyjnym i destabilizującym” oraz wezwał Pjongjang do wznowienia rozmów o denuklearyzacji. Pomimo zaostrożonej retoryki Kima, Stany Zjednoczone oświadczyły, że nie mają wrogich zamiarów wobec KRL-D i są gotowe wznowić dialog bez warunków wstępnych. Jednak dodały, że będą dążyć do całkowitej denuklearyzacji Półwyspu Koreańskiego w ścisłych konsultacjach z sojusznikami w regionie (m.in. z Republiką Korei i Japonią). Ponadto administracja Joe Bidena (2021-2025) potwierdziła, że w tej kwestii reżim północnokoreański nie może liczyć na żadne ustępstwa ze strony USA. W podobny sposób zareagowała także Republika Korei, ostrzegając sąsiada przed możliwymi konsekwencjami w przyszłości. Warto zaznaczyć, że decyzja Kima ponownie wznowiła debatę o możliwości posiadania własnej broni atomowej przez Republikę Korei (Smith, 2022).

Między konfrontacją a dialogiem

Według danych Sztokholmskiego Międzynarodowego Instytutu Badań Pokojowych, (ang. *Stockholm International Peace Research Institute* w skrócie SIPRI) Korea Północna na chwilę obecną (31.12.2024) posiada 50 głowic i wystarczająco dużo materiału rozszczepialnego, by wyprodukować dodatkowe ok. 70-90 sztuk broni jądrowej. Jednak powyższe szacunki należy traktować z wielką ostrożnością z uwagi na brak dostępu do szczegółowych informacji ze strony władz KRL-D (SIPRI Yearbook, 2024).

Pomimo tego, że arsenał nuklearny reżimu północnokoreańskiego nie może równać się z arsenałem USA, nie wspominając już o Rosji czy ChRL, to Korea Północna stanowi realne zagrożenie w regionie w Azji Północno-Wschodniej. KRL-D ma wystarczająco sił do przeprowadzenia pierwszego uderzenia atomowego przeciwko swoim sąsiadom tj. Republice Korei, Japonii i amerykańskim bazom wojskowym położonym na Pacyfiku m.in. na Guam. Ponadto obecne wysiłki KRL-D są skierowane na dopracowanie taktycznej broni jądrowej i środków jej przenoszenia (stan na 31.12.2024).

Uchwalone nowe prawo w 2022 r. z jednej strony stanowi zwieńczenie wysiłków klanu Kimów na rzecz posiadania broni atomowej, z drugiej wzmocnienie nuklearne KRL-D osłabia *de facto* sojusz USA-ROK. Brak zdecydowanych działań ze strony amerykańskiej administracji sprawia wrażenie, że Waszyngton nie potrafi rozwiązać tego problemu. Stąd w południowokoreańskiej debacie temat posiadania własnej broni atomowej ponownie stał się aktualny. Według badań opublikowanych w lutym 2022 r., przeprowadzonych przez think-tank Chicago Council, 71% obywateli Republiki Korei domagało się stworzenia własnej broni jądrowej, podczas gdy 56% poparło rozmieszczenie amerykańskiej broni atomowej na Półwyspie Koreańskim. W kolejnym roku kalendarzowym powtórzono badanie i przyniosło podobny rezultat (Dalton, Friedhoff, Kim, 2022). W ocenie autora, jeśli Republika Korei będzie dążyła do posiadania własnego arsenału, to jeszcze bardziej zantagonizuje to państwa regionu (zwłaszcza KRL-D oraz Japonię i Chińską Republikę Ludową, która nie pozostanie obojętna na taki krok). Ponadto jakakolwiek nuklearyzacja Korei Południowej nie tylko podważy amerykańskie gwarancje, ale będzie również ciosem w NPT, którego Seul jest sygnatariuszem.

Głównym celem każdego rządu południowokoreańskiego jest stworzenie skutecznej polityki powstrzymywania Korei Północnej od dalszego rozwoju programu atomowego. W odpowiedzi na ogłoszoną przez Kim Dzong-Una doktrynę nuklearną reaktywowano amerykańsko-południowokoreańską Grupę ds. strategii i konsultacji w zakresie rozszerzonego odstraszania (ang. *Extended Deterrence Strategy and Consultation Group* w skrócie EDSCG). W efekcie już 16 września 2022 r. w Departamencie Stanu USA w Waszyngtonie odbyły się wspólne konsultacje. Warto zaznaczyć, że ostatnie takie spotkanie miało miejsce w 2017 r. Priorytetem dla obu stron jest wzmocnienie wzajemnego zaangażowania w regionie oraz zapewnienie odstraszania przed agresją KRL-D (Park, 2022). Od tamtej pory sojusznicy cyklicznie się spotykają, by omówić bieżące działania (stan na 31.12.2024). Ponadto administracja Bidena doprowadziła do zacieśnienia współpracy polityczno-militarnej

z Republiką Korei i Japonią. Potwierdza to tzw. Deklaracja Zasad (ang. *Camp David Principles*) i Wspólne Oświadczenie Waszyngtonu, Seulu i Tokio z sierpnia 2023 r. Powyższe działania Bidena w Camp David stanowią pierwszy krok do zinstytucjonalizowania wzajemnej współpracy w zakresie bezpieczeństwa i stworzenia wspólnego międzynarodowego sojuszu w Azji Północno-Wschodniej, który może być w przyszłości odpowiednikiem NATO w Azji (White House, 2023).

Najbardziej charakterystyczną cechą kadencji prezydenta Republiki Korei Yoon Suk-yeol'a był brak dialogu międzykoreańskiego. W przeciwieństwie do swojego poprzednika Moon Jae-ina (2017–2022) nie udało mu się znaleźć drogi porozumienia z sąsiadem na północy. Wręcz przeciwnie, wzajemne stosunki są najgorsze od lat (stan na 31.12.2024). W tym kontekście znamienne są słowa siostry dyktatora Kim Yo Dzong, która stoi na czele Departamentu Propagandy i Agitacji w KRL-D. Podczas zebrania Komitetu Centralnego Partii Robotniczej Korei w sierpniu 2022 r. wydała oświadczenie, w którym obrażała władze południowokoreańskie oraz wyraziła „pragnienie”, by „żyć bez wzajemnej świadomości” (o wzajemnym istnieniu) (Kim, 2022). Pomimo tego, że powyższe słowa stanowiły propagandową retorykę, *de facto* dobrze odzwierciedlają wzajemne relacje.

Zakończenie

Działania Korei Północnej, choć ukierunkowane na zapewnienie przetrwania reżimu, w dłuższej perspektywie czasu są szkodliwe dla bezpieczeństwa regionalnego, zwłaszcza w kontekście współpracy militarnej na linii Moskwa-Pjongjang. Jak wskazują badacze, w tym m.in. prof. Jun Bong-geun (2024) zajmujący się bezpieczeństwem i dyplomacją państw koreańskich: „Korea Północna wykazała się najbardziej agresywną doktryną nuklearną spośród wszystkich państw uzbrojonych w broń jądrową, deklarując prawo do użycia jej w sposób prewencyjny i arbitralny”. KRL-D, mając za sobą wsparcie Federacji Rosyjskiej, ale również Chińskiej Republiki Ludowej nadal będzie rozwijać swój program atomowy i raketowy, gdyż tylko one gwarantują jej istnienie i względne bezpieczeństwo na arenie międzynarodowej.

W celu zażegnania kryzysu nuklearnego na Półwyspie Koreańskim niezbędny jest dialog polityczny i wzajemne zaufanie, które stanowią fundament jakichkolwiek przyszłych porozumień. Program atomowy KRL-D pozostaje osią niezgody pomiędzy wszystkimi państwami regionu Azji Północno-Wschodniej. Wbrew pozorom Rosja i Chiny wcale nie popierają atomowych ambicji Kim Dzong-Una, czego wyrazem

było zajęcie wspólnego stanowiska w sprawie sankcji wobec reżimu w latach 2006-2017 (CRS Report, 2024). Zarówno dla Kremla, jak i Pekinu północnokoreański arsenał nuklearny stanowi kartę przetargową w negocjacjach z USA. Ponadto w zależności od sytuacji geopolitycznej na świecie kwestia koreańska jest instrumentalnie wykorzystywana przez mocarstwa, czego najlepszy przykład to posłużenie się północnokoreańskimi żołnierzami przez Rosję w wojnie z Ukrainą. Dla Putina traktat o wzajemnej obronie podpisany z Kim Dzong-Unem w czerwcu 2024 r. ma na celu nie tylko wykorzystanie zasobów Korei Północnej w postaci sił zbrojnych, ale w dłuższej perspektywie ma osłabić pozycję USA w Europie i w Azji. Stąd niewykluczone, że w trakcie kadencji Donalda Trumpa (2025-2029) temat ambicji nuklearnych Kim Dzong-Una powróci w kontekście wojny rosyjsko-ukraińskiej.

W ocenie autora Korea Północna, wraz z rozwojem broni atomowej i środków jej przenoszenia, będzie aktualizować w przyszłości swoją doktrynę nuklearną. Scenariusz, w którym Waszyngton akceptuje nuklearną Koreę Północną wydaje się być nieprawdopodobny i negatywnie wpłynąłby na sojuszników USA na całym świecie (m.in. Republika Korei i Japonia mogłyby podważyć amerykańskie zaangażowanie w regionie, nie mówiąc już o państwach tworzących NATO). Ponadto tzw. państwa zbójce (określenie używane przez administrację amerykańską), jak np. Iran domagałyby się podobnego potraktowania.

Nie od dzisiaj wiadomo, że najbardziej pożądanym scenariuszem przez USA jest upadek reżimu Kima i zjednoczenie państw koreańskich na amerykańskich warunkach, gdzie Waszyngton nadal będzie utrzymywać silne wpływy w regionie, zwłaszcza w kontekście rywalizacji z ChRL. W konsekwencji rozbrojenie Korei Północnej i przekonanie Kima do rezygnacji z broni jądrowej pozostaje wyzwaniem, którego nie udało się zrealizować żadnej amerykańskiej administracji od czasów pierwszej próby jądrowej przeprowadzonej przez KRL-D w 2006 r. (stan na 31.12.2024).

W ocenie autora Waszyngton będzie nadal rozwijał współpracę militarną z Republiką Korei i Japonią. Jednak nie uda się Amerykanom przekonać Kim Dzong-Una do porzucenia programu atomowego, ponieważ jakkolwiek krok wstecz w aspekcie broni jądrowej zostanie odczytany w Korei Północnej jako słabość, a w dalszej perspektywie jako zagrożenie egzystencjalne dla istnienia reżimu. Wydaje się, że priorytetem dla Amerykanów będzie ułożenie stosunków między nimi i Koreą Północną na nowo, gdzie denuklearyzacja zostanie wymieniona, ale będzie tylko „życzeniem” społeczności międzynarodowej. W przyszłych rozmowach wiele zależeć będzie od wspomnianego wcześniej dialogu politycznego i sytuacji geopolitycznej, która

w chwili obecnej przypomina tzw. marsz lunatyków, to jest sytuację w 1914 r., kiedy mocarstwa europejskie zbroiły się i eskalowały wzajemne napięcie, co ostatecznie doprowadziło do konfrontacji militarnej. Czy podobny scenariusz czeka Półwysep Koreański, gdzie krzyżują się interesy USA i najważniejszych państw regionu? Trudno jednoznacznie odpowiedzieć, ponieważ chociaż wojna nie leży w interesie żadnego z państw koreańskich, dla niektórych decydentów politycznych czasem jest jedyną drogą do zbudowania nowego porządku.

Bibliografia

- Bong-geun, J. (2022). *Comparing North Korea's Nuclear Forces Policy Laws*. Pobrane z: <https://tinyurl.com/ycxz78yu>.
- Center for Korean Legal Studies. (2024). *North Korea's Nuclear Program: A History*. Pobrane z: <https://kls.law.columbia.edu/content/north-koreas-nuclear-program-history>.
- CRS Report. (2024). *Russia-North Korea Relations*. Pobrane z: <https://crsreports.congress.gov/product/pdf/IF/IF12760/4>.
- Dalton, T., Friedhoff K., Kim L. (2022). *Thinking Nuclear: South Korean Attitudes on Nuclear Weapons*. Pobrane z: <https://globalaffairs.org/sites/default/files/2022-02/Korea%20Nuclear%20Report%20PDF.pdf>.
- Davenport, K. (2024). *Chronology of U.S.-North Korean Nuclear and Missile Diplomacy, 1985-2022*. Pobrane z: <https://www.armscontrol.org/factsheets/chronology-us-north-korean-nuclear-and-missile-diplomacy-1985-2022#2016>.
- Dziak, J. W. (2009). *Korea Północna. U źródeł rodzinnej sukcesji władzy*. Warszawa: Collegium Civitas, Instytut Studiów Politycznych PAN.
- Dziak, J. W. (2004). *Kim Jong Il*. Warszawa: Wydawnictwo Trio. Instytut Studiów Politycznych Polskiej Akademii Nauk.
- Dziak, J. W. (2003). *Korea. Pokój czy wojna?*. Warszawa: Wydawnictwo Świat Książki.
- Goulden, C. J. (2020). *Korea. The Untold Story of the War*. New York: Dover Publications.
- Howell, E. (2023). *North Korea and the Global Nuclear Order. When Bad Behaviour Pays*. Oxford: Oxford University Press.
- Hwang, I. (2022). *DPRK's Law on the Nuclear Forces Policy: Mission and Command&Control*. Pobrane z: <https://www.ifans.go.kr/knda/ifans/eng/pblct/PblctView.do?csrfPreventionSalt=null&pblctDtaSn=14058&menuCl=P11&clCode=P11&koreanEngSe=ENG>.
- International Atomic Energy Agency. (2024). *IAEA and DPRK: Chronology of Key Events*. Pobrane z: <https://www.iaea.org/newscenter/focus/dprk/chronology-of-key-events>.
- Kim Y. J. (2022). *Press Statement of Vice Department Director of C.C., WPK Kim Yo Jong*. Pobrane z: <https://kcnawatch.org/newstream/1660867493-526689014/press-statement-of-vice-department-director-of-c-c-wpk-kim-yo-jong/>.
- Korean Central News Agency. (2013). *Law on Consolidating Position of Nuclear Weapons State Adopted*. Pobrane z: <https://kcnawatch.org/newstream/1451896124-739013370/law-on-consolidating-position-of-nuclear-weapons-state-adopted/>.

- Korean Central News Agency. (2022). *DPRK's Law on Policy of Nuclear Forces Promulgated*. Pobrane z: <https://kcnawatch.org/newstream/1662721725-307939464/dprk%E2%80%99s-law-on-policy-of-nuclear-forces-promulgated/>.
- Korpys, J., Niedźwiedzka-Rystwej, P., Łabuz, A., Bełtowska, P. (red.). (2024). *Młodzi Naukowcy 2.0. Tom III*. Szczecin: Wydawnictwo Fundacji Centrum Badań Socjologicznych.
- Mansourov, A. (2014). Kim Jong Un's Nuclear Doctrine and Strategy: What Everyone Needs to Know. *NAPSNet Special Reports, December 16, 2014*. Pobrane z: <https://nautilus.org/napsnet/napsnet-special-reports/kim-jong-uns-nuclear-doctrine-and-strategy-what-everyone-needs-to-know/>.
- Mitzer, S., Oliemans, J. (2020). *The Armed Forces of North Korea: On the Path of Songun*. England: Helion & Company.
- Moon, Ch. (2018). *Real Path to Peace on the Korean Peninsula. The Progress and Promise of the Moon-Kim Summit*. Pobrane z: <https://www.foreignaffairs.com/articles/north-korea/2018-04-30/real-path-peace-korean-peninsula>.
- Pak, H. J. (2020). *What Kim Wants. The Hopes and Fears of North Korea's Dictator*. Pobrane z: <https://www.foreignaffairs.com/articles/north-korea/2020-04-13/what-kim-wants>.
- Park, K.Ch. (2022). *The Korea-US Extended Deterrence Strategy and Consultation Group: Evaluation and Issues*. Pobrane z: <https://thediplomat.com/2022/10/the-korea-u-s-extended-deterrence-strategy-and-consultation-group-evaluation-and-issues/>.
- Stockholm International Peace Research Institute. (2024). *SIPRI Yearbook 2024. Armaments, Disarmament and International Security*. Pobrane z: <https://www.sipri.org/yearbook/2024>.
- Sanger, D. (1993). *U.S. Revising North Korea Strategy*. Pobrane z: <https://www.nytimes.com/1993/11/22/world/us-revising-north-korea-strategy.html>.
- Seth, J. M. (2018). *North Korea. A history*. London: Red Globe Press.
- Smith, J. (2022). *New North Korea law outlines nuclear arms use, including preemptive strikes*. Pobrane z: <https://www.reuters.com/world/asia-pacific/nkorea-passes-law-declaring-itself-nuclear-weapons-state-kcna-2022-09-08/>.
- State Department Archives. (1993). *Strategic Arms Reduction Treaties, 1991 and 1993*. Pobrane z: <https://2001-2009.state.gov/r/pa/ho/time/pcw/104210.htm>.
- Strnad, G. (2014). Rozmowy sześciopstronne – dyplomatyczne wyzwanie wobec problemu denuklearyzacji Półwyspu Koreańskiego. *Przegląd Strategiczny*, nr. 7 ss. 293-303. DOI 10.14746/ps.2014.1.22.

- The official website of Ministry of Foreign Affairs Government of Pakistan. (2024). *Pakistan's Positions & Policies on Arms Control, Non-Proliferation & Disarmament Related Issues*. Pobrane z: <https://mofa.gov.pk/arms-control-and-disarmament>.
- The James Martin Center for Nonproliferation Studies. (2024). *The CNS North Korea Missile Test Database*. Pobrane z: <https://www.nti.org/analysis/articles/cns-north-korea-missile-test-database/>.
- The Kyiv Independent. (2024). *Ukraine launched ATACMS, Storm Shadow against Russian chemical plant on Dec. 18, Moscow claims*. Pobrane z: <https://kyivindependent.com/ukraine-launched-atacms-on-rostov-oblast-chemical-plant-on-dec-18-moscow-claims/>.
- The official website of White House (2023). *The Spirit of Camp David: Joint Statement of Japan, the Republic of Korea, and the United States*. Pobrane z: <https://www.whitehouse.gov/briefing-room/statements-releases/2023/08/18/the-spirit-of-camp-david-joint-statement-of-japan-the-republic-of-korea-and-the-united-states/>.
- Wertz, D., McGrath, M., La Foy, S. (2023). *North Korea's Nuclear Weapons Program*. Pobrane z: https://www.ncnk.org/resources/briefing-papers/all-briefing-papers/north-koreas-nuclear-weapons-program#footnote1_jX4f6VZoeqkEPNbuEOqtb-27sMAkNJ4DvPml34zut38g_qmK6qx8JrGW6.
- Zwirko, C. (2022). *Jeongmin Kim, Kim Jong Un says he will 'never give up' nuclear weapons, rejects future talks*. Pobrane z: <https://www.nknews.org/2022/09/kim-jong-un-says-he-will-never-give-up-nuclear-weapons-rejects-future-talks/>.

Recenzja

Jaakko Stenros, Markus Montola, THE RULE BOOK. THE BUILDING BLOCKS OF GAMES, MIT Press, Cambridge (MA) - London, 2024, pp. 242.

Kto. Najnowsza praca dwóch uznanych fińskich badaczy gier stanowi tytuł długo oczekiwany w europejskim groznawstwie i gorąco komentowany, przede wszystkim ze względu na pozycję jego autorów. Jaakko Stenros jest bowiem groznawcą o chyba najbardziej uniwersalnym doświadczeniu jako projektant i recenzent gier – od larpów i gier miejskich, przez gry RPG, gry komputerowe i konsolowe, po gry planszowe; jest też autorem ponad 120 publikacji traktujących o grach – a omawiany tekst to jego dwunasta książka. Markus Montola również łączy perspektywy – od 2004 r. bada gry, a od kilku lat projektuje gry mobilne, jest też ich producentem. Co istotne, dla Montoli opisywana książka wydaje się stanowić swoiste pożegnanie ze światem akademickim.

Po co. Tekst proponuje perspektywę analizowania gier jako kompleksu wielowarstwowych reguł, w mojej ocenie niedocenioną w polskim dyskursie groznawczym. Warto przywołać tu motto kończące wstęp od redaktorów serii, w którym jako najważniejszy cel takich publikacji wskazują „nowe sposoby myślenia o grach i nowe sposoby korzystania z gier, by [inaczej] myśleć o świecie”. We wstępie autorzy pokazują cel i myśl przewodnią pracy (na przykładzie gry w bierki) ukazując reguły jako fundament nie tylko projektowania, ale też używania i analizowania gier. Reguły tworzą tytułowe „klocki”, z których można świadomie kreować gry. W toku rozważań wielokrotnie też podkreślają, że platforma technologiczna – czyli to, czy mamy do czynienia z grą

planszową, mobilną czy teatralną – jest nieistotne z punktu widzenia analizy, jak reguły gry kształtują zachowania i przeżycia jej użytkownika.

Książka została wydana w ramach serii MIT *Playful Thinking* – w założeniu krótkich i przystępnych pozycji traktujących o grach z pozycji zaangażowanej i łączącej perspektywy badaczy, projektantów i graczy. Ja odebrałem ją jako lekturę zaawansowaną, odrobinę nieprzystającą do tej serii, ale niezwykle wartościową – choć można zarzucić mi brak obiektywizmu, ponieważ wcześniejszymi tekstami autorów posługiwałem się wielokrotnie we własnej pracy badawczej.

Jak. We wprowadzeniu autorzy wskazują, iż pracując nad tą książką analizowali literaturę przedmiotu, przeprowadzili studia nad spisanyymi regułami gier, ale także wzięli pod uwagę tak własne doświadczenia z grania w gry, jak i obserwację innych graczy. Pod względem metodologii dokonują jakościowej metasyntezy, porządkując narzędzia z bardzo szerokiej perspektywy i tym samym proponując proste i pojemne terminy i wskazania. Autorzy aktualizują także terminologię związaną z metodyką groznawstwa, jak stanowiąca główną perspektywę przedmiotowej książki ludologia konstrukcjonistyczna, co samo w sobie może stanowić istotny wkład we współczesne badania nad grami.

O czym. Praca została podzielona na pięć zasadniczych części, z których każda odpowiada jednej perspektywie i zarazem kategorii reguł gier.

Pierwsza część – *Reguły formalne* – traktuje o najlepiej osadzonej w literaturze warstwie myślenia o regułach gier: procedurach i wynikających z nich czynnościach. Autorzy nie redukują jednak reguł do pojmowania jedynie jako mechaniki gier i dzięki temu zachowują gracza w centrum rozważań nad takim spojrzeniem na reguły gry. W drugiej części, zatytułowanej *Reguły wewnętrzne*, omówiono reguły, które gracze sami wprowadzają do rozgrywki. W tej części szczególnie widać związek autorów z grami fabularnymi (choć proponowane spostrzeżenia równie dobrze odnoszą się też do gier cyfrowych). Trzecia część jest poświęcona normom kulturowym i społecznym i ich wpływowi na kształtowanie rozgrywki. Stenros i Montola wskazują, że te reguły oparte są wprost o wartości (moralne, ale też ekonomiczne czy zwyczajowe) spoza świata gry i jako takie, choć często nieskodyfikowane, są bezwzględnie egzekwowane w rozgrywce. Czwartą część, nazwaną *Zewnętrznymi regulacjami*, autorzy poświęcają temu, w jaki sposób normy społeczne otaczające świat graczy przekładają się na reguły kształtujące świat gry; jest to szczególnie interesujące pytanie o trwałość

i przenikalność magicznego kręgu gier (odizolowanego przez zdefiniowaną czas, przestrzeń i świadomość uczestnictwa). Ostatni, piąty rozdział zatytułowano *Reguły fizyczne* (ang. *material rules*) – choć tu bardziej adekwatny wydaje się termin „zasady”; chodzi bowiem o zasady przyrodnicze współkształtujące świat gier (np. gra w piłkę nożną wymaga określonej grawitacji). Ten rozdział stawia szczególnie istotne pytania o przyszłość gier cyfrowych w kontekście rozszerzonej rzeczywistości i wyczynowego esportsu.

Dla kogo. Osobiście tę książkę polecam przede wszystkim osobom już zorientowanym w dyskursie groznawczym; choć nie zawiera ona zbyt wielu odniesień do wcześniejszych tekstów autorów, wymaga gruntownej znajomości tematyki. Myślę, że okaże

się szczególnie pomocna dyplomantom studiów I, II, a zwłaszcza III stopnia, ponieważ zawiera bogatą i aktualną bibliografię, a indeks terminów pozwala na wyrywkowe korzystanie z tej pozycji.

Lektura może się okazać nieco trudna, wręcz hermetyczna, dla osób rozpoczynających rozważania nad grami – autorzy płynnie przechodzą między metodami i narzędziami z nauk humanistycznych i społecznych, odwołują się także do wielu

Zważywszy powyższe spostrzeżenia, można stwierdzić z dużym prawdopodobieństwem, że to nieproste w odbiorze, interesujące dzieło trafi do sylabusów wielu przedmiotów akademickich związanych z krytyką i analizą gier. Do prowadzonych przeze mnie – już trafiło.

Keywords: ludology, game studies, game rules, game design.

Krzysztof Chmielewski

ORCID: 0000-0002-8927-1207

e-mail: k.shaman@ukw.edu.pl

Uniwersytet Kazimierza Wielkiego

Katedra Badania Gier i Kultury Cyfrowej